

Gemenskap och social närhet

– Civilsamhällets styrkor och utmaningar i landsbygder

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
Förord	3
Sammanfattning	4
Begrepp	5
Civilsamhället	5
Landsbygder	5
Inledning	6
Syfte	7
Genomförande	7
Det finns skillnader mellan landsbygder och städer	9
Föreningar på kommunal nivå vanligare i landsbygder	9
Intresseföreningar mindre vanligt i landsbygder	9
Professionalisering mindre vanligt i landsbygder	10
Föreningskunskap är viktigt	10
Finansieringen i landsbygder och i städer har likheter	10
Försäljning, lokalstöd, gåvor och sponsring extra viktigt i landsbygder	10
Små kommuner har sämre ekonomiska förutsättningar	12
Annan finansiering kompletterar	13
Vissa skillnader mellan landsbygder och städer avseende dialog och samverkan	13
Styrkor för civilsamhället i landsbygder	16
Finns tilltro till framtiden i landsbygder	16
Den sociala närheten är en styrka	17
Det finns många skäl att engagera sig i civilsamhället	17
Samverkan pragmatisk men personlig	18
Viktigt att kunna framföra synpunkter	20
Utmaningar för civilsamhället i landsbygder	21
Urban norm är styrande	21
Livet i landsbygder kräver lokal kunskap, planering och ansvarstagande	22
Kontakter med kommuner brister i struktur	23
Lokaler - både utmaning och möjliggörare	23

Bristande intresse en utmaning i landsbygder.....	24
Generationsskifte oroar.....	26
Det demografiska underlaget utmanar	27
Det ekonomiska läget i Sverige påverkar föreningar i landsbygdskommuner mindre	28
Analys av resultaten	29
Landsbygder både lika och olika städer	29
Det finns olika typer av landsbygder	29
Civilsamhället i landsbygder har tuffa villkor.....	30
Urban norm accepteras inte	30
Viktigt med lokal service	30
Allt färre har föreningskunskap.....	31
Social närhet är en styrka.....	32
Alla känner alla.....	32
Finns stark lokal identitet	32
Civilsamhället i landsbygder personberoende.....	33
Slutord.....	34
Övergripande råd till beslutsfattare.....	35
Tidigare publikationer.....	36
Referenser.....	37
Bilaga Intervjuade civilsamhällesorganisationer	39

Förord

Den här rapporten beskriver hur företrädare för civilsamhället i olika landsbygdskommuner upplever möjligheterna att bedriva och erbjuda verksamhet för invånarna. MUCF har regeringens uppdrag att verka för att förbättra och följa upp civilsamhällets villkor och har gjort det sedan 2012 utifrån de sex vägledande principerna; dialog, kvalitet, långsiktighet, mångfald, självständighet och oberoende, öppenhet och insyn.

Rapporten visar att framtidstron är något större hos civilsamhället i landsbygder jämfört med i städer men att det samtidigt finns utmaningar. Civilsamhället beskriver i rapporten hur de ska genomföra samma verksamhet som tidigare med allt mindre resurser samt allt oftare vara beredda på att ta ett stort ansvar. När lokal service antingen riskerar att försvinna eller redan har försvunnit är civilsamhället den sammanhållande länken som är viktigast för att både skapa samhörighet och kanalisera människors engagemang till att hålla i gång efterfrågad verksamhet.

Samtidigt som civilsamhället tar ett stort ansvar för sin hembygd utmanar de normen som säger att det är stadens perspektiv som är utgångspunkt för utveckling och resursfördelning. Precis som MUCF tidigare konstaterat belyser rapporten att det blir allt svårare att genomföra generationsskiften i styrelser. Den visar även att det bristande intresset hos yngre generationer att engagera sig i styrelser är större i landsbygdskommuner. Det innebär att det blir svårare att få till en efterfrågad förnygring samt att allt färre har den så viktiga kunskapen om hur en förening sköts. Föreningskunskapen påverkar möjligheten att söka bidrag för både lokaler och verksamhet samt minskar risken för att begå fel eller inte upptäcka försök till oegentligheter eller korruption.

Det övergripande målet för civilsamhällespolitiken är ”att villkoren för det civila samhället som en del av demokratin ska förbättras”. Rapporten pekar på att ett sätt att nå målet är att offentliga beslutsfattare i högre grad än tidigare tar hänsyn till lokala villkor i landsbygder. Rapporten har tagits fram på avdelningen för utredning av Johan Lidmark (uppdragsansvarig), Vanessa Sevedag och Victoria C Wahlgren.

Stefan Holmgren

vik. Generaldirektör, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att öka kunskapen om det lokala civilsamhällets förutsättningar i landsbygder. Resultatet bygger på intervjuer med civilsamhället i sex landsbygdskommuner respektive analys av data från MUCF:s årliga enkät om civilsamhällets villkor. För många enkätfrågor visar resultatet små skillnader mellan organisationer i landsbygdskommuner jämfört med i storstadskommuner men för några frågor är skillnaderna större. Professionaliseringen i civilsamhället är till exempel mindre i landsbygdskommuner, 31 procent av föreningarna har anställda jämfört med 54 i storstadskommuner. När det gäller dialog och samverkan svarar 63 procent av föreningarna i landsbygdskommuner att offentliga företrädare har god förståelse för de värden föreningarna skapar för sina medlemmar och för andra, jämfört med 50 procent i storstadskommuner.

Intresseföreningar är mindre vanligt i landsbygder än i städer men rapporten visar också att många föreningar i landsbygder är intresseföreningar utöver sin huvudsakliga inriktning. Det är även vanligare att föreningar i landsbygdskommuner upplever bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig som utmaning, jämfört med föreningar i storstadskommuner. Framtidstron är trots det något större i landsbygdskommuner. Att ”alla känner alla” i mindre landsbygdskommuner gör att det finns en ömsesidig förståelse mellan kommunens företrädare och civilsamhällets företrädare. Dessa upplever själva att detta är en styrka men att samverkan och kontakter i hög grad är personberoende.

Rapportens resultat pekar på tre områden som är värda att belysas extra. Det första är att de intervjuade inte accepterar den urbana norm som säger att det är stadens perspektiv på livsmiljön som är utgångspunkten. I många fall leder detta motstånd till att den lokala identiteten, kunskapen och sammanhållningen mellan invånare på orten stärks. Det andra är att civilsamhället får ta stort ansvar för fritidsaktiviteter och även för en del service i små kommuner med låga skatteintäkter och blir en sammanhållande länk i lokalsamhället som genom sin verksamhet både skapar samhörighet och kanaliserar människors engagemang. Det tredje området är att svårigheterna med föryngring riskerar leda till att allt färre har den så viktiga föreningskunskapen. Utan den blir det mycket svårare att sköta en förening och lättare att begå misstag eller upptäcka oegentligheter. Civilsamhället har en stark position i den svenska demokratin och i Sveriges landsbygder och besitter mycket föreningskunskap och engagemang men fram tonar en rejäl utmaning inför framtiden i form av kommande generationsskifte.

Utifrån rapportens resultat har MUCF formulerat fyra övergripande råd till beslutsfattare. Dessa återfinns i sin helhet i slutet på rapporten. Råden handlar om; att ta med civilsamhället i beslutsprocesser, att ha en helhetssyn på civilsamhället och dess roll, att landsbygders förutsättningar skiljer sig från städers samt att det behövs strukturer för all typ av samverkan med civilsamhället.

Begrepp

Civilsamhället

I den här rapporten betraktas civilsamhället som; En arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet - där människor, grupper organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen (prop. 2009/10:55). Förening och föreningsliv används också i rapporten men civilsamhället omfattar även flera andra associationsformer¹.

Landsbygder

Rapporten fokuserar det lokala civilsamhällets villkor i olika landsbygder. En del landsbygder benämns i vissa sammanhang som glesbygder. I denna rapport analyserar vi inte glesbygder specifikt däremot förekommer ord som gles och gleshet i beskrivningar av olika landsbygder. I citat från intervjupersoner förekommer också gles i olika varianter. Urvalet av landsbygder görs med hjälp av Tillväxtverkets indelning 2021 i sex kommuntyper varav tre typer är landsbygdskommuner, sammanlagt 148 stycken fördelade enligt nedan;

Tätortsnära landsbygdskommuner, 80 stycken: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Glesa landsbygdskommuner, 53 stycken: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

Mycket glesa landsbygdskommuner, 15 stycken: Hela befolkningen bor i rurala områden. Hela befolkningen har mer än 90 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.

¹ Civilsamhället omfattar följande associationsformer; aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning, ekonomiska föreningar (inte alla), ideella föreningar, registrerade trossamfund, samfälligheter och samfällighetsföreningar samt stiftelser.

Inledning

Den tematiska inriktningen på denna fördjupningsrapport om civilsamhällets villkor är det lokala civilsamhällets förutsättningar i olika landsbygder. Temat är valt för att det finns begränsat med kunskap inom detta område (Cras, von Essen & Åberg 2022). Det finns en del kunskap om förutsättningar i landsbygder generellt och en del generella jämförelser mellan civilsamhällets förutsättningar i landsbygder och i städer. Med rapporten vill MUCF bidra till ökad kunskap om det lokala civilsamhällets villkor i landsbygder.

När vi talar om landsbygd bör vi vara tydliga med att det finns olika landsbygder eftersom det finns variationer mellan dem som ger olika förutsättningar (Westholm & Waldenström 2008). Begreppet landsbygd definieras ofta på en flytande skala mellan renodlad landsbygdsmiljö och renodlad stadsmiljö. Det behövs lokal, inte generell, kunskap för att kunna beskriva hur de lokala förutsättningarna ser ut. Idag finns det en urban norm som säger att samhällets ideal är att bo i en stad och med det perspektivet riskerar den lokala kunskapen om landsbygder att värderas lägre än med ett lokalt perspektiv (Agnidakis 2022). Denna rapport är skriven utifrån att båda perspektiven behövs.

Stora samhällsförändringar påverkar Sveriges landsbygder, precis som de påverkar övriga delar av landet (Strandh 2023). Det är ett viktigt perspektiv att inte förledas att tro att i landsbygder står tiden still vilket är en risk för den som utgår från en urban norm och tänker tillbaka på erfarenheter från en uppväxt eller från barndomens sommarvistelser i landsbygder. Det finns också en risk att synen på landsbygder blir alltför förenklad om lokal kunskap saknas om faktiska förhållanden och förändringar. Det finns exempel på utvecklingsprojekt där alla komplexa relationer som finns i landsbygder tonas ner (Arora-Jonsson 2024). Studieförbunden har en roll som kunskapsförmedlare och även som ett sammanlänkande nav. De har kontakter med många olika organisationer och bidrar dels till förväntade folkbildningsaktiviteter, dels till indirekta aktiviteter som leder till kunskap om det lokala civilsamhället, stärkta personliga relationer och gemenskap (Åberg med flera 2024).

Ett förhållande som särskiljer landsbygder från städer är glesheten, det är färre människor och verksamheter på motsvarande ytor och därmed längre avstånd än i andra delar av landet (Cras, von Essen & Åberg 2022). Detta kan skapa utmaningar för olika typer av samhällsservice. Den lokala servicen har praktisk betydelse i människors vardagsliv, en social betydelse och även betydelse på så sätt att känslan av tillgång till service på en plats formar uppfattningar om orten eller bygden. Dessa olika betydelser bidrar till landsbygdsinvånarens argument för den lokala servicens bevarande (Cras 2018). De känslor som hot mot den lokala servicen ger upphov till är viktiga som en förklaring till människors agerande och för om de känner sig inkluderade eller exkluderade i samhällsutvecklingen (Stenbacka 2022). Det finns en utvecklingstrend som visar att alltmer av det lokala serviceutbudet övergår till föreningsdrift eller föreningsunderstödd drift (Cras 2022). Det kan handla om att ta över antingen tidigare offentlig verksamhet eller privat kommersiell. Civilsamhället är sedan lång tid bra på att hitta nya lösningar som kompenserar för den lokala service som inte räcker till (Lindberg & Nahnfeldt 2017).

En landsbygdskommuns invånarantal, geografiska storlek och demografiska sammansättning är exempel på faktorer som på kort sikt är besvärliga att påverka för de styrande i en kommun och som har stark påverkan på förmågan att leverera välfärd (Erlingsson med flera 2021). Även i en glesare befolkad landsbygdskommun kan det finnas skillnader i villkor mellan centrum och periferi vilket är en politisk realitet som kommunledningar är tvungna att förhålla sig till (Erlingsson med flera 2021). Det finns även

variationer i hur aktiva invånarna är i civilsamhället mellan olika platser. Boende i landsbygdskommuner deltar något oftare i civilsamhällesorganisationer (Wallman Lundåsen 2022). Ideella föreningar i landsbygder har även andra syften och roller (MUCF 2018). Ekonomiska förutsättningar är ständigt närvarande och begränsande för civilsamhället både i landsbygder och i storstäder. Fokus hamnar därmed på vad som går att göra med befintliga resurser och då är människornas ideella arbete det avgörande medan organisationerna, enligt von Essen & Åberg (2022), kan sägas fylla funktionen av ett verktyg för människor som de använder för att stärka platsen.

Det kan vara lätt att anta att det lokala civilsamhällets organisationer bedöms efter hur mycket materiella resurser som pengar, framgångsrika verksamheter och projekt eller påverkan på beslut som de kan bidra med till hemorten men det har visat sig att även immateriella resurser lyfts fram som viktiga eller till och med viktigare (Åberg med flera 2024). De immateriella resurserna kan handla om gemenskap, identitet och kunskap (von Essen & Ydremark 2020). De lokala invånarna som ställs inför valet att låta service försvinna eller agera lokalt får användning av de immateriella värdena. Identiteten som fås av att bo på en viss plats utmanas av nedläggningar och andra förändringar och blir till motivation medan gemenskap och kunskap ger energi och förmåga att agera. Dessa förutsättningar som landsbygdernas medborgare och civilsamhälle möter innebär mer av gemensamt ansvarstagande och agerande än vad den generella svenska välfärdsstaten antyder ska behövas (Cras 2022). Variationen i förutsättningar, den lokala kunskapen och det ökade ansvaret för lokal service pekar på att det lokala civilsamhället därför är en samhällsnivå som i allt högre grad blir relevant att förhålla sig till i det dagliga livet på många platser (Cras 2022).

Syfte

Syftet med denna rapport är att öka kunskapen om det lokala civilsamhällets förutsättningar i landsbygder. Rapporten utgår från följande övergripande frågeställningar:

- Vilka potentiella styrkor finns för civilsamhället i landsbygder?
- Vilka potentiella utmaningar finns för civilsamhället i landsbygder?
- Vilka skillnader i förutsättningarna mellan civilsamhällesorganisationer i landsbygder respektive i städer finns det?

Genomförande

De övergripande frågorna i studien besvaras genom:

- Intervjuer/gruppintervjuer med företrädare för civilsamhället
- Analys av data från MUCF:s årliga enkät om civilsamhällets villkor

Sex landsbygdskommuner valdes ut för intervjustudien. Två är mycket glesa, Arjeplog och Jokkmokk, två är glesa, Gotland och Sävsjö och två är tätortsnära, Skinnskatteberg och Svalöv. Data från intervjuer med civilsamhället i dessa landsbygdskommuner utgör det huvudsakliga underlag för denna rapport. Urvalet av kommuner gjordes med målet att; få en geografisk spridning över hela landet och inkludera de tre typerna av landsbygdskommuner. Urvalet av organisationer gjordes utifrån MUCF:s tidigare kontakter, kommunernas föreningsregister och deras erfarenheter av kontakter med föreningar samt information på internet. En blandning av föreningstyper eftersträvades såsom idrottsföreningar, kulturföreningar, sociala föreningar och studieförbund. I första hand valdes föreningar som var förhållandevis aktiva och

därigenom kunde förväntas bidra med mycket erfarenheter och kunskaper om villkoren i respektive kommun. Fysiska intervjuer genomfördes med mellan en och sex företrädare för civilsamhället per intervju. Sammanlagt deltog 31 personer i intervjuerna. En del organisationer besvarade inte MUCF:s förfrågan om en intervju eller valde att tacka nej till att delta. Vilka organisationer som intervjuades redovisas i bilaga.

Det lokala civilsamhällets perspektiv är inte exakt detsamma som den lokala platsen i landsbygders perspektiv. Med tanke på att människorna är centrala för de lokala civilsamhällesorganisationerna finns ändå en stor överlappning av perspektiven och civilsamhället inkluderar i hög grad ett landsbygdsperspektiv i sin verksamhet. Studiens resultat ger en bild av hur villkoren för civilsamhället ser ut på några av Sveriges landsbygder. Resultatet kan vara applicerbart på andra liknande landsbygder.

I rapporten redovisas även ett antal resultat med landsbygdsfokus från MUCF:s årliga enkät till ideella föreningar. I denna rapport är fokus på civilsamhällets lokala förutsättningar i landsbygder och i diagrammen redovisas skillnader mellan hur föreningar i landsbygdskommuner respektive storstadskommuner svarat. Tillväxtverkets indelning av kommuner har använts och i den finns även en tredje kategori kommuner, blandade. Denna kategori redovisas inte alls eftersom dessa kommuner har inslag av både landsbygdsområden och storstadsområden och därför inte kan användas för den jämförelse som MUCF vill göra i denna rapport.

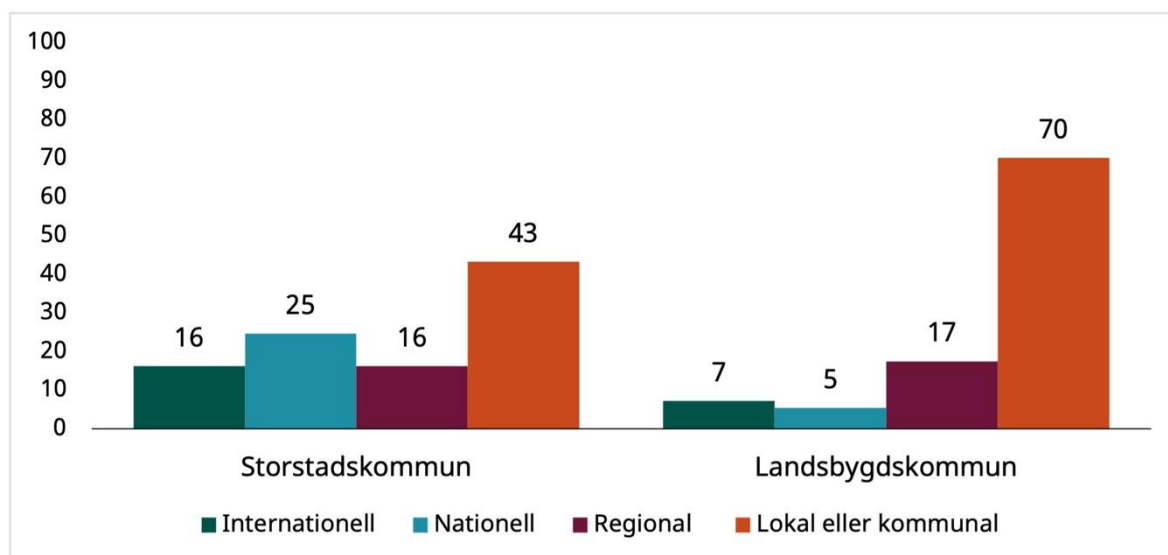
I diagrammen redovisas när skillnader inte är statistiskt signifikanta och i texten kommenteras endast de signifikanta skillnaderna. När antalet svarande föreningar i landsbygdskommuner är för få för att resultatet ska redovisas anges det i anslutning till diagrammet. MUCF har även gjort en analys bakåt i tiden och undersökt skillnader för de frågor där det varit möjligt och relevant för rapporten. För några frågeställningar var det möjligt att undersöka om det skett förändringar sedan 2018. I anslutning till några av diagrammen redovisas skillnader mellan 2018 och 2023 i text. MUCF har inte haft möjlighet att identifiera några orsakssamband som förklarar skillnaderna.

Det finns skillnader mellan landsbygder och städer

I detta och följande två kapitel, redovisas resultat från MUCF:s intervjuer med företrädare för civilsamhället i sex olika landsbygder varvat med kvantitativa resultat från MUCF:s enkät till ideella föreningar. Utifrån intervjuerna redovisas möjliga och av deltagarna upplevda skillnader mellan landsbygder och städer, utmaningar och styrkor. Utifrån enkäten redovisas statistiska skillnader, utmaningar och styrkor.

Föreningar på kommunal nivå vanligare i landsbygder

MUCFs enkät visar att det är vanligast att ha verksamhet på lokal eller kommunal nivå. Det gäller för såväl föreningar i landsbygdskommuner som storstadskommuner. Det är dock en högre andel föreningar i landsbygdskommuner som har verksamhet på högst kommunal nivå, jämfört med föreningar i storstadskommuner. Bland föreningar i storstadskommuner är det vanligare att ha verksamhet på nationell eller internationell nivå jämfört med föreningar i landsbygdskommuner.

Figur 1. Föreningarnas högsta verksamhetsnivå, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

Intresseföreningar mindre vanligt i landsbygder

Bland föreningar i storstadskommuner utgör intresseföreningar den vanligaste inriktningen. 37 procent av föreningarna i storstäder är intresseföreningar. I landsbygdskommuner är en något lägre andel, 30 procent, intresseföreningar. En högre andel av föreningarna är idrottsföreningar i landsbygdskommuner än i storstadskommuner, 32 jämfört med 25 procent. En mindre andel utgörs av kulturföreningar i både landsbygds- och storstadskommuner och knappt en tredjedel utgörs av föreningar med någon annan inriktning.

Professionalisering mindre vanligt i landsbygder

Professionalisering i denna rapport innebär att ha anställda i sin förening. I storstadskommuner är professionaliseringsgraden högre, 54 procent av föreningarna har anställda jämfört med 31 procent i landsbygdskommuner. En stor förening i denna rapport har över 500 medlemmar. Det är vanligare med stora föreningar i storstadskommuner, 34 procent, jämfört med landsbygdskommuner där det är 14 procent.

Föreningskunskap är viktigt

Det behövs föreningskunskap för att driva en civilsamhällesorganisation och den omfattar det administrativa arbetet som framför allt styrelsen står för. Styrelsemöten och årsmöten ska genomföras och själva verksamheten ska administreras. En av de intervjuade upplever att styrelsearbetet blivit mer krävande, **”det har blivit så svårt att sitta i en styrelse, det är inte lika enkelt som det var för 10 år sen och det är en jävla massa regler och sånt”**. Villkoren för det administrativa arbetet skiljer sig inte i sak mellan landsbygder och städer. På mindre orter i landsbygder får civilsamhället allt oftare en viktigare roll för service- och infrastruktur. Sett i skenet av att civilsamhället tar ett allt större lokalt ansvar är det än viktigare att det administrativa arbetet fungerar så att så mycket kraft som möjligt kan läggas på den huvudsakliga verksamheten. De intervjuade tog upp föreningskunskap i allmänhet och de påtalade att idag är det många människor som saknar den.

”Om man inte haft en styrelse som vet hur man driver en förening, varför man har olika roller och att det inte är en kompisklubb, utan det är ett seriöst uppdrag för medlemmarna, så blir det lätt ganska svårt och snett. Och samtidigt så är det ont om tid för att gå utbildningar, man avsätter inte tid för studiecirkel som förr i tiden. Och även om kommunen också är med och erbjuder utbildningar så är det svårt. Då kanske man prioriterar utbildning för kassörsuppgiften som är ansvarsfull, men det här med styrelse, föreningskunskap och framför allt valberedningar, det är ett sorgebarn. Om inte valberedningen gör ett bra jobb och de vet vilket uppdrag de har så bäddar man ju inte för en bra styrelse ... Det finns jättemycket jobb att göra där.” /Röst från civilsamhället

Finansieringen i landsbygder och i städer har likheter

Finansieringen av föreningar i landsbygder och i städer har likheter. MUCF:s enkät visar att de viktigaste inkomstkällorna är samma men rapporten visar också att det finns olikheter.

Försäljning, lokalstöd, gåvor och sponsring extra viktigt i landsbygder

De tre inkomstkällor som högst andel föreningar anger som mycket viktiga är medlemsavgifter, organisationsbidrag och intäkt från egen försäljning. Ungefär hälften anger att medlemsavgifter och organisationsbidrag är mycket viktiga inkomstkällor och det finns ingen skillnad mellan föreningar i landsbygdskommuner och storstadskommuner. Det är en högre andel svarande på enkäten, 37 procent, bland föreningar i landsbygdskommuner som anger intäkt från egen försäljning som mycket viktig jämfört med föreningar i storstadskommuner, 27 procent. Det är även en högre andel föreningar i landsbygdskommuner som anger följande inkomstkällor som mycket viktiga jämfört med storstadskommuner:

- Bidrag för lokal eller anläggning
- Sponsring eller gåvor från företag
- Gåvor från enskilda

Figur 2. Föreningar som anger olika källor som en mycket viktig inkomstkälla, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

(a. Det finns ingen signifikant skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

Jämfört med 2018 har några förändringar skett². Det är en högre andel föreningar i landsbygdskommuner 2023 som anger gåvor från enskilda som en mycket viktig inkomstkälla (20 jämfört med 11 procent 2018). Det är en högre andel föreningar i storstadskommuner 2023 som anger bidrag från icke-statliga fonder eller stiftelser som en mycket viktig inkomstkälla (14 jämfört med 7 procent 2018)³.

² Intäktskällan sponsring eller gåvor från företag kunde inte jämföras eftersom antalet observationer 2018 var för få.

³ För föreningar i landsbygdskommun kunde ingen jämförelse göras eftersom antalet observationer var för få 2018.

Små kommuner har sämre ekonomiska förutsättningar

Kommuner och regioner delar ut bidrag till en del föreningar. Vissa föreningar bedriver sin verksamhet helt utan bidrag, andra får en del bidrag för sin ungdomsverksamhet eller för specifika projekt.

Kommuner med få invånare och därmed låga skatteintäkter har ett litet ekonomiskt handlingsutrymme vilket begränsar möjligheterna att ge bidrag. Kommunerna med lägst antal invånare har svårt att finansiera något alls utöver den nödvändiga infrastrukturen menar en av de engagerade i civilsamhället, **”det är inte konstigt om man tänker på att vi är 2 700, alltså, vi har ju nog med att orka finansiera vårt eget vatten och avlopp - det är vad man inte får statliga bidrag till. Och man kan inte vänta sig mer”**.

I vissa kommuner med få invånare kan kommunen stå för material mot att föreningen själva underhåller en fastighet i syfte att hålla nere kostnaderna. En intervjuperson argumenterar för att underhållet är beroende av civilsamhällets ideella krafter, **”men om vi säger att vi gör ideellt arbete, då kan kommunen tänka sig att stötta med materialkostnaden”**.

Lagar och regelverk som kräver specifik kompetens för att utföra vissa arbetsuppgifter, exempelvis för att kontrollera avloppsanläggningar eller restaurangkök, gör det extra dyrt för kommuner med få invånare. Kommunen behöver anställa utbildad personal för dessa arbetsuppgifter men det är en begränsad verksamhet, vilket innebär att styckekostnaden blir väldigt mycket högre än i storstad där verksamheten är mer omfattande. Det upplevs som orättvist av de intervjuade. De beskriver också att civilsamhället i en del befolkningsmässigt mindre kommuner kompenserar för att det offentliga inte har råd. Det sker i sektorer som inte är lagstadgade och kräver särskild formell kompetens såsom kultur respektive fritidssektorerna.

”Så kommer ju ständigt nya pålagor om vad en kommun ska ha för verksamhet, lagstadgat ska det finnas någon som utför kontroll av ditten och datten. Och du ska ha en utbildad anställd för att kontrollera avloppsanläggningar eller restaurangkök. I och för sig finns (bara) sju restaurangkök, men det är inte underlag för att avgifterna ska täcka det där. Man måste förklara att allting i en sån här liten kommun drivs med samma kostnader, men med lägre intäkter. Den nöten tycker jag inte att man har fått ihop fördelningsmässigt. Det är väl det vi försöker kompensera i föreningslivet, för vi kan åtminstone gå in med såna insatser på föreningskulturssidan. Men vi kan inte börja gräva upp avloppsledningarna som går sönder hela tiden.” /Röst från civilsamhället

En annan aspekt som intervjupersonerna tar upp är samhällets resursanvändning över lag. De för fram att det finns möjligheter att vara mer flexibel och se ett landsbygdsområde som en helhet och inte dela upp det i olika samhällssektorer. Görs det förändringar i en sektor av samhället så får det konsekvenser för andra. De argumenterar för att det då kan vara möjligt att utifrån en helhetssyn göra förändringar genom att omfördela resurser mellan olika sektorer för att gynna helheten. De argumenterar också för att det är en möjlighet för samhället att ge även små ekonomiska bidrag men som kan ge stor effekt hos en förening det vill säga ge mycket nytta för pengarna i ett samhällsperspektiv.

Annand finansiering kompletterar

Ett sätt för civilsamhället att komplettera annan finansiering av verksamheten är att ta del av statliga bidrag. Statliga kulturpengar som sprids till lokala kulturarrangörer kan exempelvis vara värdefulla för föreningar i kommuner med få invånare.

”Finansiering i form av externa medel ifrån Filminstitutet och såna kulturpengar som sprids över biograferna i samband med digitalisering och så där, det har funkat. Kommunen har inga pengar att sprida till föreningarna. Biografen, till skillnad från Folkets hus, ägs av kommunen och den är byggd 1926. [...] Men föreningen betalar ju driften, det vill säga värme, el, alla såna kostnader. Jag tror att vi har finansierat det invändiga med egna medel eller sånt som har kommit centralt ifrån, inte från kommunen. Det enda kommunen har bidragit med, det är att hjälpa till att söka de här medlen.”
/Röst från civilsamhället

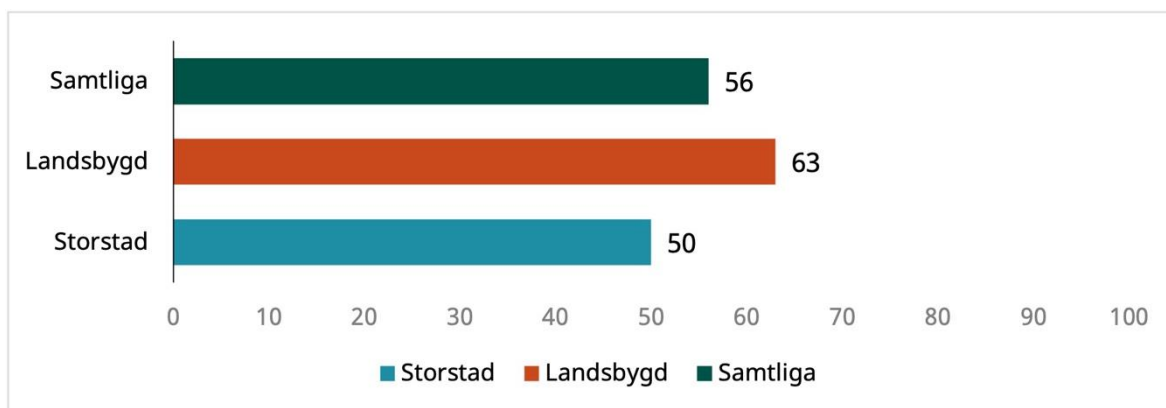
Stöd från lokala företag, ekonomiskt eller praktiskt, kan också utgöra en källa till finansiering. Ofta kan ett sådant stöd vara knutet till något specifikt evenemang. Det kan exempelvis även handla om att få förvara skrymmande konstverk över vintern i företagets lokaler. Konstverk som placeras ut på sommaren. Företag kan också stödja olika projekt enligt en deltagare, **”vi har fått ett stipendium från försäkringsbolaget för ungdomsaktiviteter, så det blir nästa projekt”**. En baksida med att ta del av olika stöd och projektmedel är att det finns en risk att de endast räcker till lösningar som kan vara bräckliga och kortsiktiga. Implementeringsfasen och att börja arbeta i större skala ingår ofta inte heller i beviljade projektmedel.

Vissa skillnader mellan landsbygder och städer avseende dialog och samverkan

Lite mer än hälften av de föreningar som svarat på enkäten, 57 procent, har haft kontakt med företrädare för en kommun under det senaste året. Det finns ingen skillnad mellan föreningar i landsbygds- och storstadskommuner. En lägre andel föreningar har haft kontakt med företrädare för region eller stat. Det är dock mindre vanligt att föreningar i landsbygdskommuner har haft det jämfört med föreningar i storstadskommuner. Att en högre andel av föreningar i storstadskommuner har verksamhet på nationell och internationell nivå kan bidra till denna skillnad. Jämfört med 2018 har kontakt med region och kommun minskat bland föreningar i landsbygdskommuner. Ingen minskning har skett bland föreningar i storstadskommuner.

I enkäten ställs flera frågor om offentliga aktörers syn på ideella organisationer samt kunskaper om metoder för samverkan. Det finns ingen skillnad mellan föreningar i landsbygds- och storstadskommuner i vilken utsträckning de instämmer i att det finns kunskap om metoder för samverkan, möjligheter att konkurrera om uppdrag eller om organisationens tjänster värderas på ett likvärdigt sätt. Hälften av föreningarna, 51 procent, vill samverka mer med offentlig sektor än vad som görs idag, oavsett kommuntyp.

På en av frågorna i enkäten finns dock en skillnad mellan landsbygder och storstäder. Det handlar om upplevelsen av samverkan. Det är en högre andel föreningar i landsbygdskommuner, 63 procent, som anger att offentliga företrädare har en god förståelse för de värden föreningarna skapar för sina medlemmar och andra jämfört med föreningar i storstadskommuner, 50 procent.

Figur 3. Föreningar som instämmer att offentliga företrädare har en god förståelse för de värden föreningarna skapar för sina medlemmar och för andra, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

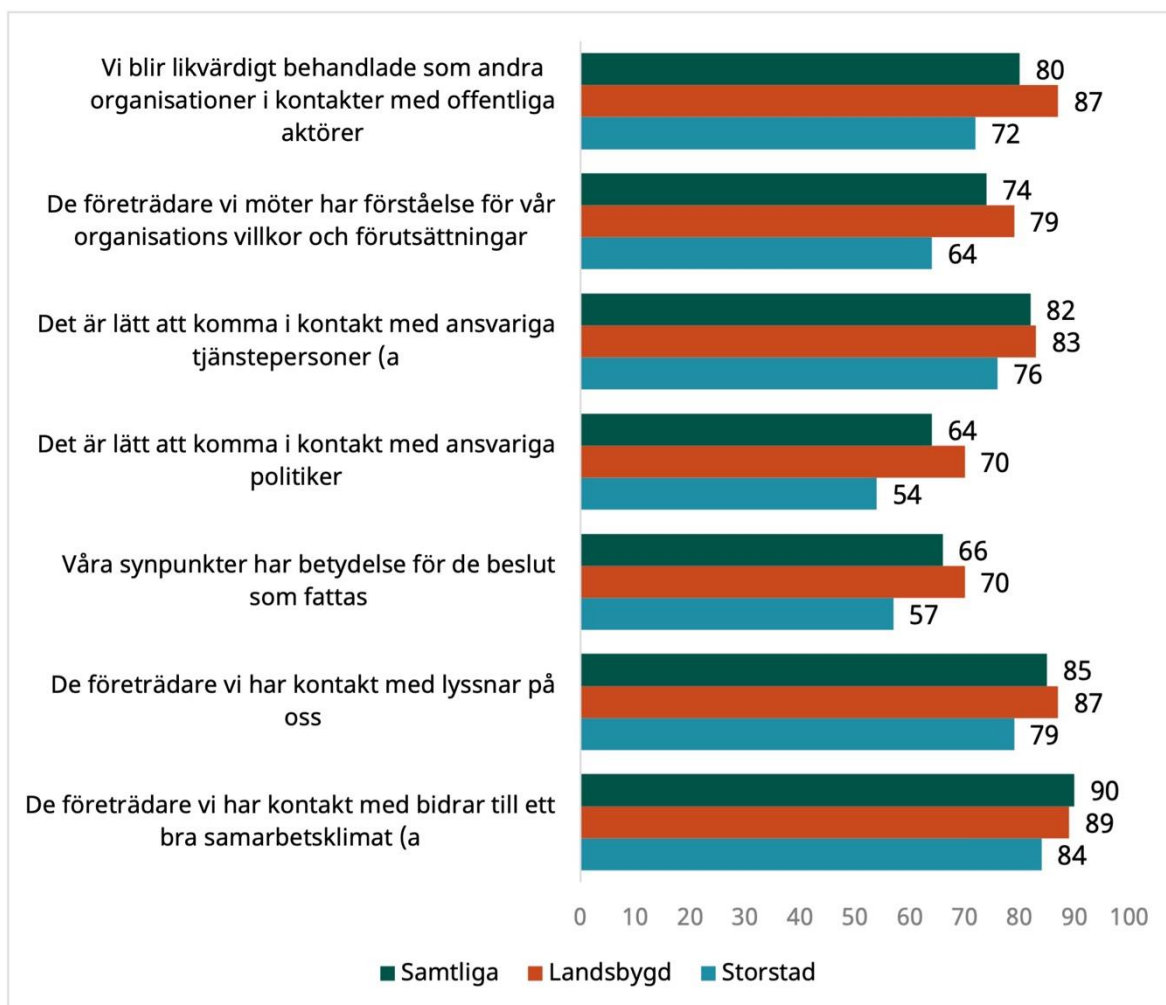
Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

Utöver skillnaden gällande offentliga företrädares förståelse för vilket värde en organisation skapar finns även skillnader i hur föreningarna upplever att samverkan fungerar. De flesta föreningar instämmer i att de företrädare de har kontakt med bidrar till ett bra samarbetsklimat och att det är lätt att komma i kontakt med ansvariga tjänstepersoner. Det finns ingen skillnad mellan landsbygds- och storstadskommuner. Det är däremot vanligare att föreningar i landsbygdskommuner än storstadskommuner instämmer i följande:

- Vi blir likvärdigt behandlade som andra organisationer i kontakter med offentliga aktörer (87 jämfört med 72 procent)
- De företrädare vi möter har förståelse för vår organisations villkor och förutsättningar (79 jämfört med 64 procent)
- Det är lätt att komma i kontakt med ansvariga politiker (70 jämfört med 54 procent)
- Våra synpunkter har betydelse för de beslut som fattas (70 jämfört med 57 procent)
- De företrädare vi har kontakt med lyssnar på oss (87 jämfört med 79 procent)

Det har inte skett någon förändring jämfört med 2018 för föreningar i landsbygds- eller storstadskommuner i hur det upplever att samverkan fungerar⁴.

⁴ 2018 inkluderades inte påståendet ”Vi blir likvärdigt behandlade som andra organisationer i kontakter med offentliga aktörer” och ingen jämförelse har därför gjorts av andelen som instämmer med detta påstående.

Figur 4. Föreningars syn på kontakten med offentliga aktörer, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

(a. Det finns ingen signifikant skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

En skillnad som en intervjuperson tar upp är att i en liten kommun med liten befolkning och begränsad ekonomi får civilsamhället helt enkelt lösa de behov av fritidsaktiviteter som uppstår. Det kan fortfarande ske i samverkan med kommunen som kan ge sitt stöd genom att ge tillstånd hyra/låna ut mark och lokaler med mera.

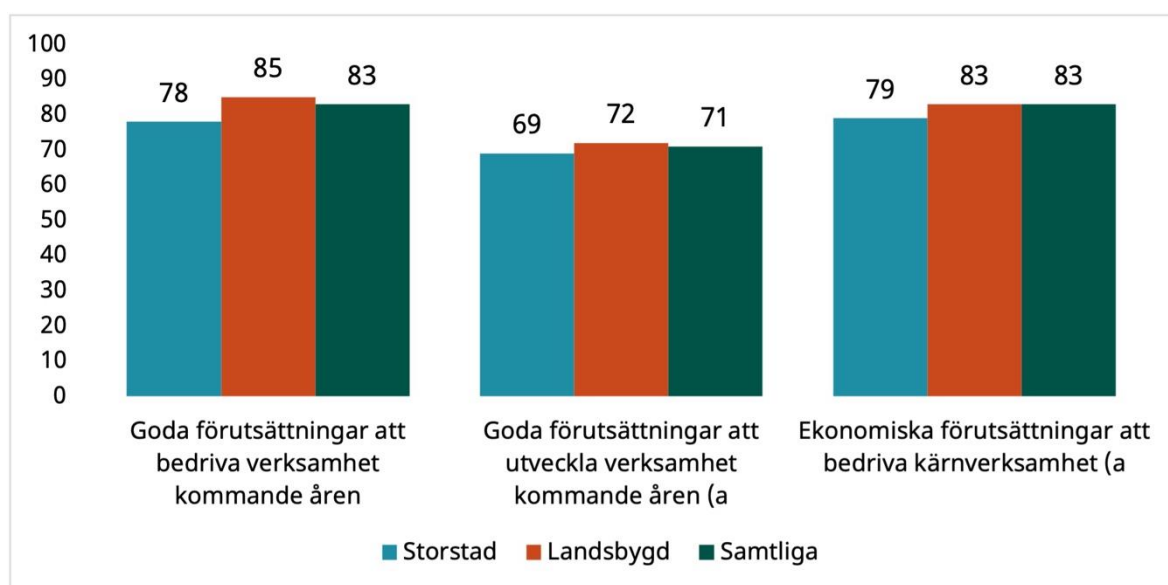
”Jag tror också det är därför vi har mycket föreningar, för vi vet att har vi inte föreningarna, ... det är ingen annan som kommer göra det. Så det har jag tänkt på många gånger, att: ”Ja, men vill ni ha dans för era barn, ja, då får vi väl starta en dansförening” /Röst från civilsamhället

Styrkor för civilsamhället i landsbygder

I detta kapitel fortsätter redovisningen av resultat från intervjuer och enkät. I redovisningen finns exempel på möjliga och som de intervjuade upplever som styrkor och det som statistiskt identifierats som styrkor för civilsamhället i landsbygder.

Finns tilltro till framtiden i landsbygder

Bland föreningar i både landsbygdskommuner och storstadskommuner anger de flesta svarande, 83 procent, att de har ekonomiska förutsättningar att bedriva kärnverksamhet. Det finns ingen skillnad mellan landsbygds- och storstadskommuner. Lika stor andel, 83 procent, anger att de har goda förutsättningar att bedriva verksamhet de kommande åren. Det är en högre andel bland föreningar i landsbygdskommuner som instämmer jämfört med föreningar i storstadskommuner, 85 jämfört med 78 procent. 71 procent instämmer att de har möjlighet att utveckla verksamhet de kommande åren och det finns ingen skillnad mellan kommuntyperna.

Figur 5. Föreningar som tror sig ha goda möjligheter att bedriva eller utveckla sin verksamhet de närmast kommande åren, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

(a. Det finns ingen signifikant skillnad.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

Den sociala närheten är en styrka

Den sociala närheten, att ”alla känner alla” upplevs som en styrka för civilsamhället i landsbygder. Tröskeln för att ta kontakt och försöka få många att bidra med sina olika kompetenser är låg.

”En styrka är att man känner alla. [...] Behöver man nåt så behöver man inte ringa runt till okända företag, utan det finns kanske en förälder som är med som är elektriker eller någon som är rökrökare. Då kan de säkert lägga två timmar på sitt barns förening, oftast ideellt. Och så står man för materialet, typ.” /Röst från civilsamhället

Under intervjuerna nämner deltagarna återkommande byaföreningar, byalag, hembygdsföreningar och andra föreningar med stark social verksamhet i ett litet samhälle. Dessa föreningar beskrivs som viktiga för den sociala sammanhållningen på orten. Intervjupersonerna reflekterar över skillnader mellan landsbygder och städer och konstaterar att det är svårt att skapa det lilla sammanhanget i en större stad. Och att det är en styrka att vara få personer i såväl lokalsamhället som i föreningen för att det gör det lätt att ta kontakt och ställa direkta frågor. En intervjuad konstaterar att det inte är lika lätt i en storstad, **”det är väldigt svårt att ha en byaförening i en storstad [flera skrattar]. Det är väldigt svårt”**. Nya personer i lokalsamhället är aldrig anonyma utan uppmärksammas direkt och kan tillfrågas om att vara med. Små lokalsamhällen där många känner varandra kan också bidra till en känsla av trygghet. Tryggheten kommer enligt en av de intervjuade av att det finns en vana att hjälpas åt och det finns många väl fungerande informella nätverk som kan användas som kontaktvägar, **”världen skulle vara väldigt mycket bättre ifall den bestod av många små samhällen”**. Ytterligare en effekt av det lilla lokalsamhället är att det kan uppstå ett socialt tryck att engagera sig. Exempelvis när det finns arbetsuppgifter som behöver utföras i en förening och känslan är att det alltid är samma personer som får göra jobbet. Om bara frågan ställs är det faktiskt många som svarar ja, resonerar de intervjuade.

Det finns många skäl att engagera sig i civilsamhället

”Och när det är då hela folkets hus, är knasa fullt med folk som är intresserade av det här, då är det väldigt roligt. Det är väl egentligen därför man håller på faktiskt.” /Röst från civilsamhället

Under intervjuerna nämndes många skäl till att engagera sig och bli aktiv i civilsamhället och många av skälen är lika i landsbygder och storstäder. Det är belönande att känna uppskattning, till exempel genom att skapa ett värde för andra i samhället, invånarna i allmänhet eller för de som står lite utanför samhället och har sämre förutsättningar beskriver en engagerad, **”vi vill inte att någon: ”Ja, jag kan inte ta en kaffe i dag för jag har lite ont om pengar”. Nej, det finns en enkel fika för alla”**.

Den sociala aspekten av engagemanget är viktig för många. Det är positivt att få träffa andra människor och känna samhörighet. Det är också givande att träffa olika sorters människor som normalt sett inte ingår i ens personliga umgänge förklarar en intervjuad, **”det tror jag gör att man blir en bättre medmänniska, det är ganska viktigt för mig faktiskt”**. På flera sätt är det utvecklande att vara med i en förening och det ger mycket tillbaka.

”När man har en fullsatt biosalong och publiken går nöjd därifrån, då känns det bra. Alltså, då vet man att: ”Ja, vi har valt en bra film, folk är nöjda, vi kan bidra till samhället. Vi har gett underhållning till 80 personer den här kvällen.” Ja, men så.” /Röst från civilsamhället

Det kan även ge en känsla av att du är en del av ett större sammanhang när många på en ort är aktiva i olika föreningar. Att få ha ett kunskapsutbyte med andra och höra deras olika perspektiv och olika erfarenheter tillhör också det positiva med att engagera sig. Tanken på att bidra till folkbildning uppskattas också och finns närvarande som drivkraft bland de intervjuade. Sedan finns det ett egenintresse i att kunna göra saker i en förening som intresserar dig personligen mycket. Det finns även en hälsoaspekt i att få vara med och göra saker tillsammans med andra.

”Att inte vara ensam. Särskilt om det är tunga frågor och i dag är ju hela tillvaron tung med inte bara svaga ledare utan destruktiva ledare i världen. Och skulle man inte ha föreningar och vänner och ja, då går jag under på något sätt, att bli helt passiv eller sjuk, eller ja, vad vet man. Alltså, det är ju livsnödvändigt.” /Röst från civilsamhället

En annan drivkraft som inte handlar om någon specifik verksamhet eller de egna behoven är viljan att inte se försämringar för hembygden utan i stället vilja verka för förbättringar. En drivkraft som hänger ihop med att serviceutbudet minskar i landsbygder och att civilsamhället går in och tar över eller kompenserar på något sätt.

”Det är så att ... man kan inte acceptera förändringar ... försämringar och då känner man att då knyter man näven lite och så försöker man ... att ta i det där [...] Så att drivkraften är ju egentligen att man vill ... åt det bättre hållet om vi säger så då. Och det spelar ju ingen roll vilken förening man är med i, det är lite samma drivkraft att man vill framåt i olika saker.” /Röst från civilsamhället

En önskan att erbjuda unga bra fritidsverksamheter var en annan drivkraft bland intervjupersonerna. Någon fokuserar på att lyfta fram förebilder för unga. Någon annan drivs av att erbjuda ett alternativ till droger och andra destruktiva aktiviteter. Att skapa trygghet för unga är ytterligare en drivkraft.

”Ja, alltså jag brinner ju för att jobba med ungdomar och hålla dem borta från gatan och sånt. Och jag tycker att en studio är liksom ett bra sätt att få folk att komma och uttrycka sina känslor lite och umgås lite, ha det kul, skratta lite. Och du vet så det är ja, mysig stämning här, generellt i huset ju, så jag vill få ungdomar att känna sig trygga.” /Röst från civilsamhället

Samverkan pragmatisk men personlig

Möjligheten till kontakt med kommunen är viktig för intervjupersonerna men det saknas ofta tydliga kanaler. Kontakt tas därför med de anställda på kommunen som civilsamhällets företrädare känner till sedan tidigare. Att många känner varandra beskriver de intervjuade också som en styrka som är kopplad till att bo på en mindre ort. De upplever kontakterna som över lag trevliga och hjälpsamma men samtidigt ostrukturerade och godtyckliga. Medlemmar i civilsamhällets organisationer arbetar även i kommunerna vilket underlättar kontakterna men riskerar också att upphöra om en nyckelperson byter jobb. Det innebär att kontakterna kan bli alltför beroende av enstaka personer.

Intervjupersonerna beskriver olika exempel på konkret samverkan med kommunen. I exemplet där kommunen vill att civilsamhället ska utföra vissa tjänster bygger samverkan ofta på praxis och muntliga överenskommelser och mindre ofta på skriftliga avtal. Det understryker beroendet av personliga kontakter. När kontaktpersoner slutar eller byter arbetsuppgifter får relationerna börja utvecklas från noll

om och om igen. I ett exempel på en pragmatisk samverkan bidrar kommunen med en del finansiering och civilsamhället gör en del av jobbet,

”Där emellan är det då en liten kilometers avstånd, det finns ingen vägbelysning. Men då finns ett elljusspår som när det då på vintern är mörkt och man åker skidor, då tänds ju där på kvällen, och då tänds det lite tidigare för att då fungerar det som en ... för det ligger alldeles ut med vägen, så då betalar kommunen ... för att slippa ställa upp med ljusstolpar så betalar de elljuset till elljusspåret. Så vi får som en tjänst av kommunen på det viset” /Röst från civilsamhället

Kommunen, framför allt mindre kommuner med liten befolkning, ser gärna att det startas en förening när något behöver ordnas för då kan kommunen till exempel ge bidrag och låta föreningen vidta åtgärder på en kommunal fastighet förklarar en intervjuad, **”de ville gärna att bagarstugan skulle bli en förening i stället, och att kommunen bara skulle hålla fastigheten. För då kunde föreningen söka bidrag och sånt där för att rusta upp den och så”**. Det kan också vara en uppmaning att starta ett utvecklingsbolag som kan ta emot bidrag.

Intervjupersonerna tog upp olika exempel på samverkansprojekt med respektive kommun. Sommarlovsaktiviteter är ett exempel som föreningar får en liten peng för att erbjuda kommunens unga. En förening producerade en bok om ett naturområde som kommunen köper in för att använda som gåva till besökare vilket blir till nytta för båda parter. En annan förening samverkar med staten angående skötsel av ett naturområde. Ytterligare en förening får pengar för att sköta vissa sysslor på en kommunal camping berättar en engagerad, **”i den föreningen så får vi pengar för att driva campingen [...]. Så att där är det fantastiskt samarbete med ... kommun i det fallet då”**. Ett exempel inom det sociala området är en förening som driver en butik, kallad Omtanken, där kommunen låter LSS-vårdtagare arbeta. Det hjälper second-hand butiken att överleva och ger en meningsfull sysselsättning till LSS-vårdtagarna. Kommunen kan även få möbler via butiken som en del av överenskommelsen.

”Ja, något år sen hade Omtanken ett jätteproblem att bemanna sin butik, för det har byggt på volontärer och vi hade inga volontärer helt enkelt som kunde ha butiken öppen. Då hade vi sex dagar i veckan. Så då gick vi in med ... kommunen in med sin LSS-verksamhet två dagar, och där jobbade [skrattar] ju jag dessutom. Så att vi har ett bra samarbete där, så kommunen bemannar butiken fortfarande två dagar i veckan, onsdag och torsdag, och det är ju bra för Omtanken, men det är samtidigt bra för kommunen för att då får de här deltagarna i LSS-verksamheten en meningsfull uppgift så att säga.” /Röst från civilsamhället

Civilsamhällets organisationer har en drivkraft i att de blir starkare om de gör saker tillsammans med andra och att den goda personkännedomen gör det lätt att göra saker i samverkan också med näringslivet.

Viktigt att kunna framföra synpunkter

En styrka med att vara en förening i både landsbygder och storstäder är att människor med olika kompetenser hjälper varandra och på så sätt blir starkare tillsammans med sina olika erfarenheter och kompetenser.

”Och ska man sen då tänka att det i föreningen vad man vill påverka någonting så behöver man ju också vara flera ofta, inte bara ... enskilda människor får ju också vara aktiva, men många gånger om det är en längre fråga eller så, så behöver man ju vara flera i en förening, och för att lära sig av andra. Man kan ju bara vissa delar själv.” /Röst från civilsamhället

Att alla föreningar (förutom idrottsföreningar som redan är samorganiserade) i en kommun eller på en ort samorganiserar sig kan bli en styrka. De intervjuade berättade om exempel på dels att föreningar i en kommun pratar ihop sig kring behov och önskemål, dels att ett antal byar i en annan kommun har en gemensam organisation för att framföra gemensamma synpunkter och önskemål till kommunen. För att föreningarna sedan ska kunna framföra synpunkter behöver det etableras mötesformer och plattformar som underlättar att de kan träffa varandra och kommunen och/eller regionen. Intervjupersonerna beskriver exempel på att det hölls återkommande möten mellan företrädare för civilsamhället och kommunen på vilka det var möjligt att föra fram synpunkter. De beskriver även möjligheten att skriva till kommunen som ett verktyg som användes för att påverka kommunen vid behov. Om och när mötesformer är etablerade menar intervjupersoner att många frågor kan lösas direkt.

”När vi träffas, alltså föreningar och organisationer och så, när vi träffas och diskuterar ... vad vi behöver och så vidare då kommer det väldigt mycket både stora och små frågor ... om vi tänker oss ... några chefer inifrån regionen skulle sitta med någon gång i de här diskussionerna så skulle hälften av alla frågor lösas på en gång” /Röst från civilsamhället

Erfarenheten bland de intervjuade är att det går bra att prata med kommunen. Det är korta avstånd och att företrädarna för civilsamhället har god personkännedom och känner några eller flera av politikerna. Utifrån vilken fråga det gäller kontaktas lämplig person beskriver en intervjuad, **”sen är ju också kommunen så liten, [...] man kan bara ringa: ”Men just det ja, hon sitter ju i kommunstyrelsen, men jag ringer direkt till Malin som sitter i KS i stället. Hon bor ju ändå på samma gata”**”. När civilsamhället ska föra fram synpunkter använder de ofta sina lokala kunskaper. En av intervjupersonerna beskriver till exempel hur viktig den är när flera olika förhållanden eller sakfrågor överlappar och förstärker varandra.

”Medan konsekvenserna här är oerhörda om det blir tillstånd trots invändningarna och motiveringarna. Och det är ju summan av alla exploateringar, var det bara en för var och en, men så är det ju inte. Utan vattenkraften drabbar ju både miljö och marker och flyttvägar och så klimatet på det då är det ännu svårare. Skogsbruket har farit fram.” /Röst från civilsamhället

Ett formellt sätt att föra fram synpunkter är att svara på remisser vilket intervjupersoner tar upp som exempel på påverkansarbete. Den kommunala översiktsplanen är ett styrande dokument där det är relevant för civilsamhället att bidra med sina perspektiv.

”Nu inför arbetet med den nya översiktsplanen, det gick ju ut information till alla om den, och man var välkommen på öppet hus, och de pratade och presenterade den. Och man hade möjlighet att skicka in synpunkter på den, och de har svarat om man har haft synpunkter, och följt upp. För vi vill ju ha cykelväg ... för det är ju en oerhört hårt trafikerad väg med mycket lastbilar ... med timmerbilar, alltså det är ju nästan förenat med fara att cykla där. Vi har haft många skrivelser under årens lopp. Jag tror att vi har skickat in tre, och den sista tog sju månader att få svar på, och då kan man ju undra var den hade varit runt någonstans. Men nu tog vi ju ett nytt krafttag då i samband med översiktsplanen.” /Röst från civilsamhället

Civilsamhället är verksamt inom många olika områden och bland medlemmarna finns många olika kompetenser och erfarenheter. Civilsamhällets bredd gör att det egentligen inte finns någon begränsning för i vilka frågor civilsamhället kan bidra med sina erfarenheter och synpunkter.

”Men den diskussionen som man borde sätta sig vid samma bord och prata med varann den pågår inte för de är inte intresserade av vad som händer här ute upplever jag i de här frågorna. Planfrågor, byggnadsfrågor, familjefrågor, äldrefrågor, äldreomsorg och så vidare.” /Röst från civilsamhället

Utmaningar för civilsamhället i landsbygder

I detta kapitel fortsätter redovisningen av resultat från både MUCF:s intervjuer i sex olika landsbygder och från den årliga enkäten till ideella föreningar. Kapitlet tar upp möjliga och av deltagarna upplevda utmaningar respektive statistiskt identifierade utmaningar för civilsamhället i landsbygder.

Urban norm är styrande

Urbaniseringen av samhället är något som de intervjuade menar behöver ifrågasättas. De upplever att det finns en norm som säger att det är bättre att bo i städer och att samhällsplaneringen utgår från det och därmed inte tar hänsyn till landsbygdernas förutsättningar. De argumenterar för att det borde vara lika accepterat att bo i landsbygder.

”Det är inte ett motsatsförhållande, stad och land, [...] vi behöver både och, men behöver vända om den där urbaniseringen, och våga satsa. Eller staten behöver våga satsa lite så att vi som bor här, och att fler ska få chans att bo här. Det är som du säger ... när de sa till dig: ”Varför flyttar ni till Jutis?” ”Ja, men hur kan du bo kvar i Stockholm?” ” /Röst från civilsamhället

Intervjupersonerna lyfter fram att kunskap om de lokala förhållandena finns lokalt. Beslutsfattare skulle behöva ta större hänsyn till den som komplement till kunskap om hur livet bäst levs i städer. De menar att en mer balanserad bild kan motivera att det offentliga gör mindre satsningar även i landsbygder. De intervjuade beskriver också den lägre grad av både offentlig och privat service som finns i olika landsbygder som ett exempel på att det behövs lokal kunskap för att ge en nyanserad bild av de lokala förutsättningarna.

Livet i landsbygder kräver lokal kunskap, planering och ansvarstagande

När samhället slutar att bedriva olika verksamheter i landsbygder tar ofta civilsamhället över. Drivkraften är att värna möjligheterna att bo och verka på hemorten och undvika försämringar av lokal service.

”Regionen har lagt ner en massa saker här för alla invånare och då måste vi föreningar ta över. Det blir civilsamhället som måste lösa de problemen. När jag träffar regionen brukar jag skoja och säga: ”Om vi skulle lägga ner verksamheter som Röda Korset, PRO, Företagarföreningen, kyrkan ... det skulle bli ett fullständigt kaos för det är vi som bär upp samhället här, inte regionen längre tyvärr” ”
/Röst från civilsamhället

Sedan finns det även en del verksamheter som civilsamhället har skött av tradition. Det finns till exempel, enligt en intervjuperson, en vana att sköta gemensamma funktioner, **”man är ju van att sköta vägar och det ena med det andra”**.

Bristande kunskap hos offentliga företrädare om det lokals förutsättningar gör att förståelsen för villkoren för landsbygder också blir sämre. Ett exempel på sådan kunskap som lyftes fram under intervjuerna av en aktiv är betydelsen av tillgången på bostäder vilket är en förutsättning för att generera arbetstillfällen till en ort vilket i sin tur är en förutsättning för både civilsamhället att kunna få fler medlemmar eller deltagare i sina verksamheter och för näringslivet att hitta arbetskraft, **”redan på 1920-talet hade man föreläsningar och dokumentation om det här – genom att öka boendet så kommer arbetstillfällena till boendet”**. På orter med turism och sommargäster poängterar civilsamhällets företrädare även vikten av billiga bostäder. De menar att eftersom lokala löner ofta är relativt låga blir många nybyggen orimligt dyra.

Det finns en uttalad önskan om att få tillgång till bättre kollektivtrafik. Kollektivtrafiken saknas många gånger helt eller delvis i landsbygder. Turlistorna är inte heller alltid anpassade efter de lokala behoven. Intervjupersonerna betonar att den är extra viktig för unga men även för de utan andra sätt att själva transportera sig längre sträckor. Glesheten som livet i landsbygder för med sig innebär både att kommersiella och att offentliga verksamheter är mindre närvarande. Detta kräver enligt en av de intervjuade i vissa avseenden en annorlunda livsstil, **”sen kan man väl naturligtvis reta sig på att det är långt till allting att det inte finns några butiker. Men det går att beställa. På ett par dagar har man grejerna. Inte är det någonting”**. Inköp och transporter är två praktiska bitar som kräver mer planering, åtminstone på de lite mer glesa landsbygderna. Detta ska enligt de intervjuade då ställas mot den livskvalitet som det glesa erbjuder.

En del av välfärdssamhällets infrastruktur hanteras annorlunda åtminstone på glesare landsbygder. Vården är ett exempel på detta. Sjukresor kan bli dyra för samhället och tidsåtgången för vård kan bli stor för den enskilde och kräva semesterdagar för besök på vårdcentral eller tandvårdsklinik förklarar en av de intervjuade, **”det skulle inte vara svårt att rada upp de här tydliga och uppenbara ojämlikheterna som man enligt alla uppsatta regler i samhället inte borde ha”**. Intervjupersonerna menar att det borde tas större hänsyn till den lokala kunskapen som finns. Med ett bredare perspektiv kan det exempelvis vara rationellt med lite mer inslag av mobila enheter i landsbygder om alla människors långa transporttider till vården räknades in i kalkylerna. De önskar sig också lite mer av planering när någon vid samma sjukdomstillfälle behöver besöka flera mottagningar. Intervjupersonerna argumenterar för att

vården borde kunna planera så att flera besök kan göras samma dag i stället för att mycket långa resor ska göras under flera dagar. På motsvarande sätt menar en av deltagarna att vården inte behöver boka in de mest långväga patienterna på de tidigaste tiderna, **”inte lägga tider klockan åtta på morgonen, vi ska ju ändå hinna köra 25 mil”**.

Kontakter med kommuner brister i struktur

Kommunernas sätt att hantera civilsamhället är en annan angelägen fråga för intervjupersonerna. De intervjuade efterfrågar att det skulle vara lättare att få tag på personer på kommunen och gärna att det finns en utsedd kontaktperson. En person som har i uppdrag att kunna det viktigaste kring civilsamhället och kan ha sitt huvudsakliga fokus riktat mot civilsamhället och dess aktuella frågor.

”Totalt sett då tycker jag att det bör finnas en bättre kontakt med kommunen så att det verkligen är någon som är ansvarig på kommunen och alltså, ja, tar sitt ansvar för att hålla kontakt med föreningarna så att de vet vad som behövs.” /Röst från civilsamhället

Som ett sätt att ytterligare förstärka kontakterna både mellan föreningar i civilsamhället och med kommunen delar en intervjuad sina tankar om lämpliga mötesformer, **”men kanske om man hade någon annan form av föreningsforum där man fick chans att träffa kommunen”**. I det forumet skulle kommunen delta och ansvaret skulle kunna rotera. Föreningar skulle på så sätt kunna få bättre förutsättningar att samverka om både sina verksamheter, och om att föra fram synpunkter till kommunen. En tanke med förslaget är också att forumet skulle vara återkommande så att både föreningar och kommunen vet att det finns ett forum för att ta upp olika frågor. Ett liknande förslag som kom upp var att ha en portal i en fysisk tidning eller digitalt som är avsatt till föreningar som vill informera om sina aktiviteter.

En av de föreningsaktiva vill bli lyssnad på ännu mer oavsett vilka kanaler det gäller och vill inte styras så hårt i alla delar av kommunen, **”det är väl ändå, tycker jag, inte helt orealistiskt att man skulle kunna tänka så här: ”Föreningar är viktiga, ni vet bäst vad ni behöver, här finns medel att söka”**”. Tanken som förs fram handlar, enligt en av de intervjuade, om att föreningarna har goda kunskaper om vad som behövs lokalt och att kommunen inte alltid har tillgång till samma lokalkunskap, **”alltså, vi kan söka hur mycket pengar som helst för att bygga ett utegym, men inga pengar för att fixa ett avlopp”**. Intervjupersonerna betonade att det finns lokal kunskap som behöver tas till vara. Kunskap som en engagerad menar kan vara svår att få syn på utan att vara verksam på en viss ort, **”om myndigheterna kom ut till oss och pratade med oss organisationer och föreningar och så vidare häromkring ... om de gjorde det lite mer, om man satt tillsammans och diskuterade så skulle det hända mycket, mycket mer”**.

Lokaler – både utmaning och möjliggörare

Lokaler både för föreningens egen verksamhet och för arrangemang som vänder sig till allmänheten är en bristvara. Lokaler finns ofta men de är inte alltid tillgängliga för föreningar. En lokal som ligger centralt i en ort, till exempel en bio, kan användas på många olika sätt och av olika föreningar vilket blir rationellt. En bio har använts till födelsedagskalas, fester, privata filmvisningar, skolbiovisningar, hjärngymna, kortspel med mera. En nyöppnad offentligt finansierad lokal har öppnat med ambitionen att låta olika föreningar genomföra aktiviteter i den.

”En ny institution är Tjällegoahte, som är ett samhällslitteraturcenter, men som inte har ambitionen att stänga om sig och enbart handla om litteratur, utan samarbete med föreningar. Och där finns en positiv öppning som jag ser jättemycket fram emot. De har redan börjat och föreningar kan ordna sina aktiviteter där.” /Röst från civilsamhället

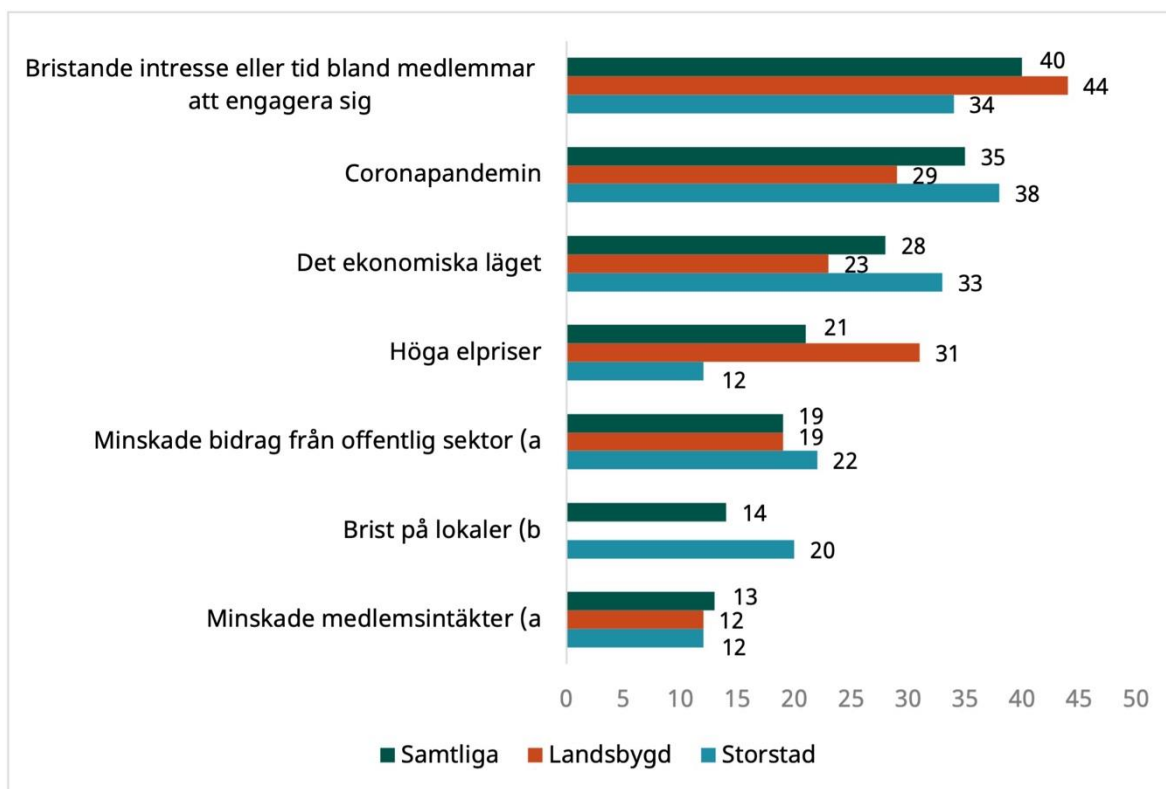
Lokaler finns det ofta men de som kommunen erbjuder och som är förhållandevis billiga i drift kan vara mindre ändamålsenliga och i dåligt skick.

”Problemet är bara att den lokalen som vi har fått är två trappor upp, det är jättebranta steg, lokalen behöver egentligen totalrenoveras. Det är mögel under plastmattan och där uppe ska vi sitta och vara. På bottenplan finns en jättefin lokal som är handikappanpassad, där det är ramp. Men där ska man ha en [...] utställning som aldrig är öppen, så den lokalen får vi inte vara i”.
/Röst från civilsamhället

En intervjuperson beskriver hur kommunen och en förening lånar lokaler av varandra, **”vi har kurser och verksamheter, och vi använder lokalerna i kommunen ibland, och de använder våra lokaler och så. Så vi har ett jättebra samarbete”**. Det är även en möjlighet för civilsamhällets organisationer att själva äga fastigheter för att på så sätt säkerställa behovet av lokal. Med det följer dock att det kan vara utmanande med de underhållsbehov som en fastighet har. Byggandet av en så kallad byastuga finansierades till exempel av byinvånarna själva och en fisketävling drog in pengar så att det gick att betala tillbaka till de invånare som lånat ut pengar.

Bristande intresse en utmaning i landsbygder

Enligt de svarande på MUCF:s enkät är det vanligare att föreningar i landsbygdskommuner upplever bristande intresse eller tid bland medlemmar att engagera sig samt höga elpriser som utmaning, jämfört med föreningar i storstadskommuner. Bland landsbygdskommuner är det vanligare att medlemsantalet är oförändrat det senaste året. Det är däremot vanligare att föreningar i storstadskommuner har ökat i medlemsantal det senaste året. En högre andel föreningar i storstadskommuner upplever i stället coronapandemin och det ekonomiska läget i Sverige som utmaningar jämfört med föreningar i landsbygdskommuner.

Figur 6. Föreningar som upplever olika utmaningar under de senaste tolv månaderna, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

Not: Observera att axeln för andel har brutits och går till 50 procent.

(a. Det finns ingen signifikant skillnad.

(b. Antalet observationer landsbygdskommuner är för få för att redovisas.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

14 procent av föreningarna uppger att det finns risk att de kommer behöva lägga ner eller låta verksamheten vila de kommande åren. Det finns ingen skillnad mellan föreningar i landsbygds- och storstadskommuner. Det är vanligare att föreningar i landsbygdskommuner (52 procent) anger bristande intresse som anledning till risken att lägga ner jämfört med föreningar i storstadskommuner (33 procent).

En återkommande kommentar från de intervjuade är att det finns ett bristande intresse hos människor att engagera sig. Människors engagemang behövs både i styrelsearbete och i de olika verksamheter som en förening bedriver. Intervjupersonerna upplever att människor trots allt är beredda att göra någonting och kanske något mindre formellt än styrelsearbete. När mängden ideellt arbete som befolkningen lägger ner varje år undersöks blir resultatet att relativt många människor i Sverige är ideellt aktiva på något sätt och att omfattningen ligger på en stabil nivå över tid (von Essen & Svedberg 2022).

De intervjuade ser det som en utmaning för det organiserade civilsamhället att allt fler människor idag har ett bristande intresse för att organisera sig i en förening och föredrar att delta i en tidsmässigt avgränsad kampanj för ett visst ändamål. I landsbygder har det länge funnits aktiviteter vid sidan av det organiserade civilsamhället. Mindre byar fungerar ofta som en gemenskap och skapar aktiviteter för invånarna till exempel för unga, berättar en av de aktiva **”Mellanström har ju varit fantastiskt på att liksom ordna**

aktiviteter för unga". Den här traditionen nyanserar bilden av vad det är för aktiviteter som pågår utanför det organiserade civilsamhället. Den typen av aktiviteter kan också vara långsiktiga och stärkande för lokalsamhället även när det är bygemenskapen som är drivande snarare än det organiserade civilsamhället. Det gemensamma draget som intervjupersonerna beskriver är att civilsamhället på olika sätt gärna försöker se till hela samhällets bästa och inte bara den egna organisationens bästa. Det innebär att fokus även är på hur samhället som helhet fungerar och civilsamhällets viktiga roll i det.

Generationsskifte oroar

Utmaningar kring styrelsearbetet skiljer sig inte mellan föreningar i landsbygder och föreningar i städer. Precis som i städer är även generationsskiftet i föreningar en aktuell fråga. En vanlig beskrivning är att det är många relativt nyblivna pensionärer som utgör ryggraden i många föreningar och att det inom kort kommer behövas en föryngring. Generationsskiftet är också något som oroar.

Den stora frågan är om det kommer att bli en radikal minskning i engagemang bland människor framöver eller om det är så att mer av det ideella engagemanget kommer att hamna utanför det organiserade civilsamhället. I båda fallen kommer det organiserade civilsamhället att påverkas.

"Min dotter sa till mig för bara några veckor sen: "Alltså mamma, det här med byalaget, tänk när du och dina jämnåriga inte kommer vara här mer jämnt, då kommer det här att dö ut [...] vi (unga) brukar ju aldrig göra sånt här." Och då undrar jag om vi är sista generationen? Man får lite kris – är vi sista generationen som är födda och uppfostrade för att ge av vår tid både för vår egen skull, för att vi själva ska må bra och ha roligt, men också för att andra ska få en meningsfull fritid och lite guldkant på tillvaron? Hur har vi gjort med våra barn, och hur ser de generationerna ut som kommer efter? Alltså jag har ju tagit det lite för givet, man är kanske ute och seglar totalt. Jag har ingen aning, så jag kanske skulle be till gud och säga: "Ta hand om det här nu så det här fina får fortsätta. För det vet inte jag." /Röst från civilsamhället

I takt med att delar av civilsamhället professionaliseras i allt högre grad och att de offentliga bidragsgivarna ställer större krav på redovisning av hur bidrag använts ökar kraven på styrelseledamöter i styrelser. Med utgångspunkt i att civilsamhället spelar en viktigare roll i mindre samhällen i landsbygder signalerar de intervjuade att generationsskiftet är ett orosmoment. En företrädare för civilsamhället beskriver svårigheterna med nyrekrytering av styrelseledamöter, **"min oro som ordförande är vad som händer när de inte orkar längre? Hur ska vi få in ungdomar?"**. Risken är att det blir en självuppfyllande profetia. Det kan, enligt en intervjuad, fungera bra att proaktivt kontakta dem som inte är med i styrelsen och på ett personligt och positivt sätt beskriva vad det innebär att engagera sig i en förening respektive i en styrelse.

"Förra årsmötet var det första årsmötet jag var med på, där det var svårt att få nån på förhand som ställde upp på en ledamotsplats. Men när vi satt på mötet var det tre som anmälde sig på, så då fanns det ju folk ändå. Jag tänkte efteråt att ibland tror jag att föreningssverige har svagheter i att utgå från att det är svårt att få folk att engagera sig. Vi utgår från att människor inte ställer upp och att det alltid är samma person som gör det. Jag tänker att det är för att vi är ganska dåliga på att fånga upp dem som inte är med. Alltså, jag tror att man kan vara lite rädd för att sitta i styrelse. Man vet inte hur man gör, det är svåra ord och formalia, mötesprotokoll och bordläggningar [...]. Men om man börjar tänka på vad människor gör utöver det, så är det ganska många i föreningarna, tycker jag i alla fall, som är ganska aktiva." /Röst från civilsamhället

Det demografiska underlaget utmanar

Glesheten på vissa landsbygder innebär en känslighet för förändringar i befolkningens sammansättning. Om exempelvis en kategori av människor blir färre, till exempel unga, riskerar underlaget för vissa av civilsamhällets verksamheter att helt eller delvis försvinna. Föreningar med unga som aktiva ledare i sin verksamhet är sårbara i landsbygder. Unga i landsbygder behöver i högre grad flytta för att utbilda sig eller hitta jobb jämfört med unga i städer eller jämfört med äldre på orten. I städer finns fler utbildningar, vilket innebär att fler unga ledare kan fortsätta sina ideella engagemang även när de påbörjat en gymnasial eller eftergymnasial utbildning. I landsbygder är antalet ungdomar begränsat, vilket gör att det finns få individer som kan ersätta dem som flyttat. Det innebär att det kan vara svårare att ersätta en aktiv grupp unga ledare i landsbygder om det överhuvudtaget går. Även om en verksamhet är efterfrågad kan tillgången till ledare utgöra ett hinder för att upprätthålla just den verksamheten.

”Men sen liksom falnade den där verksamheten, för jättemånga av de pedagoger som var ungdomsledare flyttade. De hade varit ledare när de gick i högstadiet och sen gick de gymnasiet i Örebro och Västerås. Det var en stor grupp av dem som var väldigt engagerade som vidareutbildade sig och flyttade bort från orten.” /Röst från civilsamhället

Liknande följdverkningar uppstår också i de fall då elevunderlaget för gymnasieskolor blir för litet. Det blir till exempel färre biobesök när ungdomarna flyttar till annan ort för att gå på gymnasiet. Det blir även färre som är ute och kör skoter och så vidare.

Under intervjuerna nämndes i samband med behovet av förnyring i styrelserna och behovet av att rekrytera unga medlemmar även behovet av föreningskunskap, det vill säga hur styrelsemöten, årsmöten och föreningens administration sköts. Dessa svårigheter att rekrytera och bilden av att det är svårt och slitsamt att sitta i en styrelse behöver hanteras på ett konstruktivt sätt om civilsamhället ska fortsätta vara en demokratiskola. En intervjuad betonar vikten av föreningskunskap och styrelsearbete.

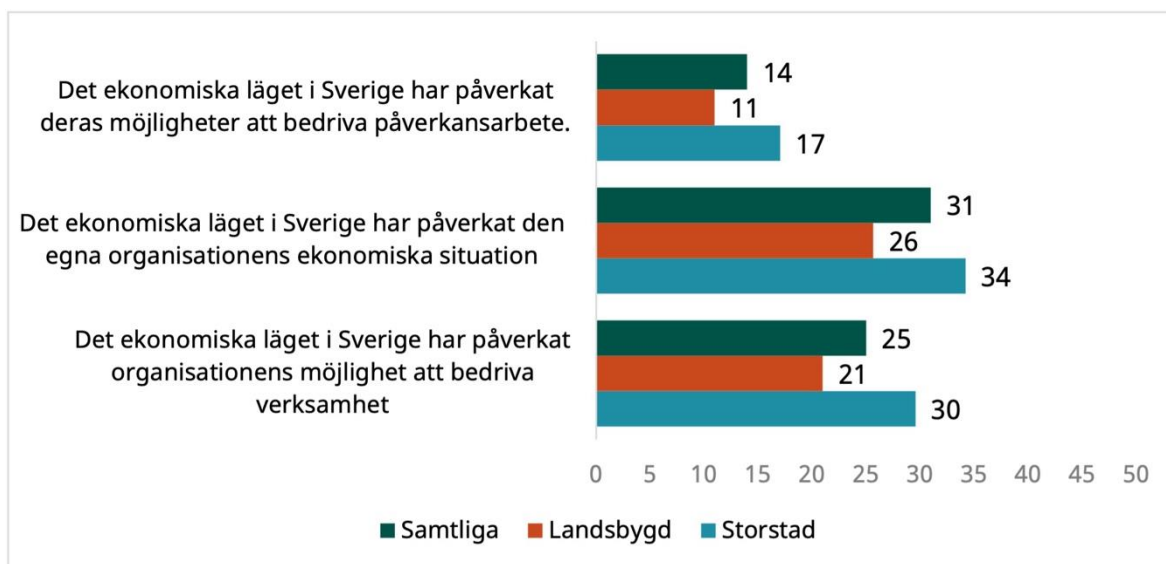
””Ja, men unga vill inte vara med i styrelser, de vill vara med i aktionsgruppen”, jo visst, det är bra det behövs också, men vi bygger inget demokratiskt samhälle med aktionsgrupper. Vi behöver föreningar, demokratiska föreningar med kunskap.” /Röst från civilsamhället

Demokratis ställning är en viktig samhällsfråga som hänger ihop med rekryteringsproblemen. Det upplevs av intervjupersonerna som svårt att få människor att ställa upp vilket kan bero på att en del flyttar eller att de aktiva blir äldre. Ökade krav på styrelsemedlemmarna och på deras arbete togs också upp. Den oro som finns inför generationsskiftet i civilsamhället och möjligheterna att värva nya medlemmar kopplade intervjupersonerna ihop med demokratin. De intervjuade känner oro för demokratin i Sverige om det skulle bli så att föreningslivet drastiskt minskar i omfattning.

”Demokratifrågor har jag hela tiden som käpphäst. För Sveriges demokrati bygger på föreningar och det är därför jag tycker trendbrottet i föreningar är väldigt positivt – utan att vi får fler engagerade i föreningar så kommer hela det demokratiska samhället att ramla ihop. Och det kommer gå ganska fort, om vi kommer 30 – 40 år framåt så ramlar det ihop om vi inte har föreningsorganisation [...]. Demokratifrågan är det som jag skulle vara mest orolig för om jag satt i regeringen.”
/Röst från civilsamhället

Det ekonomiska läget i Sverige påverkar föreningar i landsbygdskommuner mindre

I enkäten till ideella föreningar 2023 ställdes en fråga om den egna organisationen påverkas av Sveriges ekonomiska läge avseende verksamhet, ekonomi och påverkansarbete. För samtliga delfrågor anger en lägre andel föreningar i landsbygdskommuner att de påverkas jämfört med föreningar i storstadskommuner. Vanligast är att organisationens egen ekonomi påverkas av Sveriges ekonomiska läge. Bland föreningar i landsbygdskommuner är det 26 procent som anger att deras ekonomi påverkas, bland föreningar i storstadskommuner är motsvarande andel 34 procent. Att det är en större andel föreningar med verksamhet på lokal nivå i landsbygdskommuner och att det är en större andel föreningar med verksamhet på nationell respektive internationell nivå i storstadskommuner kan bidra till att förklara den här skillnaden i påverkan av Sveriges ekonomiska läge. Det finns flera faktorer som kan bidra till skillnaden. I landsbygdskommuner har föreningarna i genomsnitt färre medlemmar, mer sällan anställda och det generella kostnadsläget är lägre. I befolkningsmässigt små kommuner är budgeten för att dela ut bidrag också begränsad. Alla dessa faktorer bidrar till att föreningar i landsbygder i högre grad har en lägre ekonomisk omsättning och därmed är mindre utsatta för det ekonomiska läget.

Figur 7. Föreningar upplevelse av den ekonomiska situationen i Sveriges påverkan på organisationens verksamhet, ekonomi och påverkansarbete under de senaste 12 månaderna, efter storstads- och landsbygdskommun. 2023. Procent.

Not: Observera att axeln för andel har brutits och går till 50 procent.

Källa: MUCF:s enkät till ideella föreningar 2023

Analys av resultaten

I detta kapitel analyseras resultaten från genomförda intervjuer och enkät samt relateras till befintlig kunskap om civilsamhället och landsbygder.

Landsbygder både lika och olika städer

Sveriges landsbygder, liksom övriga delar av landet, påverkas och genomgår betydande omvandlingar på grund av stora samhällsförändringar som globaliseringsprocesser, klimatförändringar, demografiska förändringar samt social och ekonomisk politik (Strandh 2023). Forskningsstudier visar dock att det finns sådant som särskiljer landsbygder från städer. Det som framför allt framkommer är den fysiska miljön med det brukade landskapet och att glesheten är karaktäristisk (Cras, von Essen & Åberg 2022). En mindre tillgång till kollektivtrafik utgör ett exempel från intervjuerna på en konkret och viktig aspekt som kännetecknar olika typer av landsbygder, särskilt för unga. Rapportens resultat visar att glesheten i landsbygder både ses som en styrka genom att bidra till gemenskap och en lokal identitet och som en utmaning genom att ge tuffa villkor som samhället inte alltid kompenserar för.

Resultatet visar på betydelsen av kunskap om de lokala förhållandena och intervjuerna visar att långsiktig planering för civilsamhällesorganisationer tillför fler perspektiv och mer helhetssyn till verksamheten. Resultatet visar även att kunskap om lokala förhållanden har betydelse vid samhällets långsiktiga planering av vilka behov som behöver mötas på olika orter eller när det förs diskussioner om hur verksamheter bäst organiseras eller om de ska avvecklas. MUCF:s intervjuresultat visar att variationerna mellan olika landsbygdskommuner inte är så stora. Det finns fler likheter än skillnader.

Skillnader mellan stad och land är något som skär igenom många kommuner. Skillnader i villkor mellan en kommuns centrum och periferi är en politisk realitet som kommunledningar är tvungna att förhålla sig till (Erlingsson med flera 2021). De som bor i landsbygdskommuner deltar något oftare i civilsamhällesorganisationer (Wallman Lundåsen 2022). Ideella föreningar i landsbygder har även andra syften och roller (MUCF 2018). Rapporten visar att intresseföreningar och att ha anställda är mindre vanligt i landsbygder men resultaten visar också att många föreningar i landsbygder är intresseföreningar som ett tillägg till sin huvudsakliga inriktning. Om det uppstår lokala frågor så blir exempelvis bioföreningen, fotbollsklubben eller pensionärsföreningen engagerade, tar ställning och driver sin ståndpunkt. Ett exempel på när föreningar i landsbygder tar på sig olika roller är när en hembygdsförening både vårdar en hembygdsgränd och väcker opinion för en lokal fråga (von Essen & Åberg 2022).

Det finns olika typer av landsbygder

Begreppet landsbygd definieras på en flytande skala mellan renodlad landsbygdsmiljö och renodlad stadsmiljö. Förutsättningarna för olika landsbygder skiljer sig åt mellan olika delar av landet (Westholm & Waldenström 2008). Det finns exempelvis variationer i hur stora civilsamhällets organisationer är mellan olika platser och även inom en och samma stad. På motsvarande sätt finns det variationer i hur aktiva invånarna är i civilsamhället mellan olika närliggande platser. Olika platser har olika tillgång till olika resurser vilket är något som kan ha både större och mindre påverkan på dessa platser. Olika platser har även olika förutsättningar att tillgodogöra sig insatser som tillför resurser. Den lokala kunskapen blir i dessa fall avgörande för att kunna identifiera de lokala förutsättningarna på

respektive plats. Exempelvis är inte endast platsens karaktär utan också platsens avstånd till en tätare befolkningskoncentration med större utbud av service och arbeten viktigt för beskrivningen av landsbygder. Forskningen om civilsamhället har hittills, med några undantag, ännu inte omfattat landsbygders lokala civilsamhällen (Cras, von Essen & Åberg 2022). Det finns exempel på landsbygdsprojekt som tonar ner alla de komplexa relationer som faktiskt har funnits och som även finns idag på landsbygder (Arora-Jonsson 2024). Resultatet stödjer behovet av att tala om och analysera Sveriges landsbygder i termer av många olika landsbygder som alla kan ha vissa unika förutsättningar.

Civilsamhället i landsbygder har tuffa villkor

Under den här rubriken analyserar vi flera viktiga resultat som kommit fram i undersökningens data. Det handlar om föreningskunskap, lokal service och urban norm.

Urban norm accepteras inte

Med ett urbant utifrånsperspektiv riskerar synen på landsbygder att förenklas och landsbygders kunskapskapital att värderas lägre än med ett lokalt inifrånsperspektiv (Agnidakis 2022). Det medför att lokala behov och förutsättningar blir mindre synliga. När civilsamhället får ta ett stort ansvar för lokalsamhällets fritidsaktiviteter och service får de en medborgarroll som innebär att människor blir tydligt beroende av varandra, liksom beroende av organisering utanför de formella politiska strukturerna (Cras 2022). Intervjupersonerna upplever det som orättvist att de har tuffare villkor än i storstads-kommuner. Dessa villkor blir en del av en lokal identitet som civilsamhällesorganisationerna är viktiga bärare av. En lokal identitet som står i kontrast till den urbana norm som utgår från stadens perspektiv på livsmiljön och inte tar hänsyn till landsbygders förutsättningar. De känslor som detta ger upphov till är viktiga som en förklaring till människors agerande och för om de känner sig inkluderade eller exkluderade i samhällsutvecklingen (Stenbacka 2022). Ett sätt att balansera den urbana norm som är dominerande är att lyfta fram lokala kunskaper om landsbygders förutsättningar (Agnidakis 2022). Det kan bidra till att människor känner sig inkluderade i samhällsutvecklingen. De intervjuade accepterar inte den rådande urbana normen utan den bidrar snarare till att stärka den lokala identiteten och till mobilisering för att lösa de lokala behov som upplevs som viktiga.

Viktigt med lokal service

Den lokala servicen har praktisk betydelse i människors vardagsliv, det behövs till exempel en mack för att tanka bilen. Servicen har en social betydelse, många människor uppskattar de spontana mötesplatser i lokalsamhället som exempelvis mackbutiken ger upphov till. Servicen har också betydelse på så sätt att känslan av tillgång till service på en plats formar uppfattningar om orten eller bygden. Alla dessa betydelser bidrar till landsbygdsinvånarens argument för den lokala servicens bevarande (Cras 2018). En landsbygdskommuns invånarantal, geografiska storlek och demografiska sammansättning är exempel på faktorer som på kort sikt är besvärliga att påverka för de styrande i en kommun och som har stark påverkan på förmågan att leverera välfärd (Erlingsson med flera 2021).

De ekonomiska förutsättningarna är ständigt närvarande för civilsamhället både i landsbygder och i storstäder. Det som förmedlas under intervjuerna är en förståelse för att kommuner med liten befolkning och därmed ett litet skatteunderlag inte kan tillhandahålla all service de skulle vilja eller kan satsa på civilsamhället utan de får söka pragmatiska lösningar för bästa möjliga samverkan. Fokus hamnar därmed på vad som går att göra med befintliga resurser och det är människornas ideella arbete som är det

avgörande medan organisationerna, enligt von Essen & Åberg (2022), kan sägas fylla funktionen av ett verktyg för människor som de använder för att stärka platsen.

Det finns en utvecklingstrend som visar att alltmer av det lokala serviceutbudet övergår till föreningsdrift eller föreningsunderstödd drift (Cras 2022). Det kan handla om att ta över tidigare offentlig verksamhet eller privat kommersiell verksamhet. Civilsamhället är bra på att hitta nya lösningar som kompenserar för det som inte räcker till (Lindberg & Nahnfeldt 2017). I de kommuner med låga skatteintäkter där MUCF gjorde intervjuer får civilsamhället ta nästan allt ansvar för att det ska finnas fritidsaktiviteter både för unga och vuxna. Samverkan med kommunen där är fortfarande viktig eftersom kommunen har många lokaler och mark som behövs för att bedriva verksamhet. Den här utvecklingen visar att det finns en samhällsnivå utanför eller vid sidan av de politiskt styrda nationella, regionala och kommunala samhällsnivåerna (Cras 2022). En samhällsnivå som har stor betydelse för livet i olika landsbygder runt om i Sverige.

Allt färre har föreningskunskap

Föreningskunskapen är en viktig del av infrastrukturen som behövs för att civilsamhället ska fungera optimalt. Det handlar om kunskap om styrelsearbete, årsmöten och annan nödvändig administration av verksamheten. Intervjupersonerna upplever att det är färre människor som har föreningskunskap nu och färre som är intresserade av att skaffa sig den. Föreningskunskapen är viktig för möjligheten att kunna söka medel för att finansiera sin verksamhet. Samtidigt som färre har den blir den allt viktigare. Det har införts nya regler och krav så att det behövs mer kunskap och styrelsen måste utföra mer administration. De intervjuade beskriver att kraven blivit fler och att det påverkar rekryteringen till styrelser. Denna utveckling medför en risk för föreningars uthållighet. Det skulle kunna bli så att föreningskunskapen blir avgörande för om en förening fortsätter sin verksamhet eller lägger ner.

Föreningskunskap är såklart viktigt både i landsbygder och i storstäder. Det som kan göra det ännu lite viktigare i landsbygder är att där finns färre människor att välja på när det är dags för generationsskifte och en förnyring vid rekrytering av medlemmar eller nya styrelseledamöter. En stor fråga för framtiden som också kan påverka är om det kommer att bli en minskning i engagemang inom det organiserade civilsamhället och om det är så att mer av det ideella engagemanget kommer att hamna utanför i tillfälliga eller lösa nätverksstrukturer. I båda fallen kommer det organiserade civilsamhället att påverkas. Åldersstrukturen, utbildningsnivå och intressen hos lokalbefolkningen har en betydelse för detta och det är förutsättningar som är svåra att påverka på kort sikt.

Bakgrunden till nya regler och krav är att det finns exempel på både kriminella organisationer och lagliga organisationer som medvetet fuskat till sig allmänna medel. Dessutom kan lagliga organisationer som vill göra rätt begå misstag på grund av bristande kunskap. För att både stärka legitimiteten och förhindra bidragsfusk behöver uppföljningen av de bidragssökande organisationerna ständigt utvecklas och förbättras. Samhället blir tvunget att gå en balansgång mellan att strama åt för att komma åt de värsta förseelserna utan att riskera att skötsamma föreningar, privatpersoner eller företag knäcks av nya regler och krav. I detta sammanhang kan förtydliganden av vad offentliga bidrag får användas till upplevas som krav men bidrar egentligen till bättre förutsättningar att göra rätt. God föreningskunskap hindrar inte den som avser att begå brott eller fuska men kan bidra till att upptäcka om någon försöker göra något olagligt och till att minska risken för misstag.

Social närhet är en styrka

I detta avsnitt analyserar vi resultat som visar att, alla känner alla, det finns en lokal identitet och civilsamhället är personberoende.

Alla känner alla

Intervjupersonerna vittnar om att det finns en god personkänedom i kommunerna där de är verksamma. Många känner varandra i den egna föreningen men känner även många i andra föreningar och i kommunförvaltningen respektive de lokala företagen. De snabba kontaktvägarna mellan människor som känner varandra gör enligt intervjupersonerna att det finns en ömsesidig förståelse mellan kommunens företrädare och civilsamhället. Människor som deltar i många olika föreningar i en större stad torde sannolikt (men inte nödvändigtvis) uppleva möten med olika personer i olika föreningar, vilket påverkar bredden av de sociala kontakterna. I en liten kommun däremot, är det mer troligt att i en liknande situation i stället möta samma personer (Wallman Lundåsen 2022). Oavsett om ortens starka organisationer är byalaget, idrottsföreningen, kyrkan eller utvecklingsgruppen blir grannars och andra i ens närhets inställning till ideellt arbete avgörande för den lokala livsmiljön (Cras 2022).

De intervjuade hänvisar i resultatet till att den sociala närheten, liksom glesheten, bidrar lite motsägelsefullt till det faktum att många känner varandra på ett sätt som inte finns på samma sätt i städer. Flera av deltagarna har flyttat till eller bott i större städer för att sedan bosätta sig i en landsbygd. Under intervjuerna framhåller de också att den sociala gemenskapen är viktig och en av anledningarna till att de valt att engagera sig i civilsamhället. Den andra sidan av myntet är att de nätverk som finns också blir viktiga att vara en del av (Åberg med flera 2024). Den som står utanför får svårare att ta del av samverkan, insatser eller satsningar. De nätverk som utvecklas i landsbygder blir också ofta starka eftersom det rör sig om ett relativt litet antal individer och de som bor där oftare är beroende av varandra och därför måste lita på varandra (se Trägårdh med flera 2013).

Finns stark lokal identitet

Det är lätt att anta att materiella resurser som pengar eller konkreta resultat av projekt skulle vara viktigast när civilsamhällesorganisationer ska motivera vad de gör bra och när den lokala omgivningen värderar deras verksamhet. Resultatet visar, i likhet med forskning inom området, att immateriella resurser är viktigare. I de immateriella resurserna ryms social närhet, personberoende och kontakter som är viktiga för såväl organisationen som de projekt som genomförs. De immateriella resurserna är avgörande för utvecklingen av civilsamhällesorganisationernas verksamhet. Studieförbunden har en unik roll i civilsamhället och är en av de aktörer som intervjupersonerna nämner som samverkanspart. De har kontakter med många olika organisationer och bidrar dels till förväntade folkbildningsaktiviteter, dels till indirekta aktiviteter som leder till kunskap om det lokala civilsamhället, stärkta personliga relationer och gemenskap (Åberg med flera 2024).

I en utvärdering av 16 arvsfondsprojekt och i enkätsvar från 51 arvsfondsprojekt framkommer att immateriella resurser som gemenskap, identitet och kunskap betonas framför materiella resurser och politiskt inflytande (von Essen & Ydremark 2020). På så sätt kan materiella resurser i form av bidrag från till exempel Allmänna Arvsfonden omvandlas till immateriella resurser i form av socialt kapital som sammanhållning och gemensamma värderingar eller till kulturellt kapital i form av identiteter som en

kontrast till hur landsbygder värderas utifrån den urbana normen. Att immateriella resurser lyfts fram av MUCF:s intervjupersoner pekar på att det är sammanhållning, identitet, uppmärksamhet och kunskap som är drivkraften bakom det lokala civilsamhällets förmåga att ersätta en sviktande infrastruktur med affärer och offentlig service.

Civilsamhället i landsbygder personberoende

Enkätens resultat som berättar att organisationer på landsbygder i högre grad upplever förståelse från kommunens sida blir åtminstone delvis bekräftat av intervjuresultaten. Kontakterna beskrivs ofta som positiva och civilsamhället uppvisar på motsvarande sätt förståelse för att den ekonomiskt svaga kommunen har begränsade resurser. Även om ekonomin inte står i centrum är samverkan med kommunen något som har stor betydelse för de intervjuade.

Intervjupersonerna upplever att samverkan och kontakter med kommunen präglas av mycket god vilja och en positiv inställning men att det samtidigt saknas en tydlig struktur och att det i hög grad är personberoende. Till exempel beskrivs att civilsamhället utför uppdrag åt kommunen som endast bottnar i muntliga överenskommelser och praxis och inte i tydliga och ömsesidigt reglerande avtal. När civilsamhällets företrädare som intervjuats till denna rapport för fram sina åsikter till kommunen gör de det via de personer som de känner till sedan tidigare. Enligt deras beskrivningar saknas strukturer med etablerade och regelbundna kanaler och mötesformer för dialog mellan civilsamhället och kommunerna. I resultatet hänvisas i vissa fall till att det är lätt att få kontakt med kommunen. I dessa fall beror det på att det är personliga kontakter. En stor vinst med den personbundna kontakten är närheten och tillgängligheten till kommunens tjänstepersoner och den service de kan få därigenom. En risk är däremot att kontinuiteten och hållbarheten riskeras om tjänstepersoner avslutar sin anställning.

Slutord

Sammanfattningsvis finns det flera saker som sticker ut i denna studie och som är viktiga för civilsamhällesorganisationer i landsbygder. Inledningsvis ställde vi tre frågor om hur förutsättningarna ser ut för civilsamhället i landsbygder, vilka potentiella styrkor och utmaningar som finns samt vilka skillnader som finns i förutsättningarna mellan civilsamhällesorganisationer i landsbygder respektive i städer. Rapporten pekar på tre områden som är värda att belysas extra.

Det första är hur civilsamhället i landsbygder inte accepterar den urbana norm som säger att det är staden som är utgångspunkten för samhällsplaneringen. De väljer i stället att utmana den vilket i många fall leder till att den lokala identiteten, kunskapen och sammanhållningen mellan invånare på orten stärks. Det kan också leda till en mobilisering av styrka och kreativitet som gör det möjligt att lösa de behov som upplevs som angelägna för den lokala livsmiljön. Utmaningen av den urbana normen kan ge upphov till känslor som är viktiga som förklaring till människors agerande och för om de känner sig inkluderade eller exkluderade i samhällsutvecklingen, vilket exemplifieras i rapporten när deltagare säger att det inte får bli sämre i vår hemort. Ett sätt att balansera den urbana norm som är dominerande är att lyfta fram lokala kunskaper om platsens förutsättningar. Samtidigt som den urbana normen innebär en utmaning för lokalsamhället i landsbygder bidrar normen till den lokala sammanhållningen vilket är en styrka.

Det andra området hänger starkt ihop med ovanstående och det är att civilsamhället genom sin verksamhet blir den sammanfogande länken på en mindre ort. Gleshet och social närhet motsäger i detta fall inte varandra, glesheten och den sociala närheten innebär snabba kontaktvägar samt att invånare ställer upp för varandra och för bygden. Det betyder däremot inte att alla är delaktiga i civilsamhällets verksamheter, civilsamhället kan även agera exkluderande utan att det finns en avsikt. Detta sker om det inte finns en tillräcklig variation av verksamheter som tilltalar olika grupper i befolkningen och som gör att det blir attraktivt att bo kvar i eller flytta till landsbygder. Därför är det viktigt att det finns möjlighet att söka medel även i mycket små kommuner för att ha möjligheten att erbjuda aktiviteter i enlighet med de boendes intressen. Det lokala civilsamhället omvandlar de utmaningar som finns med glesheten till en styrka som sammanhållande länk. Det förblir en pågående utmaning för civilsamhället att försöka bidra till att alla invånare kan bli delaktiga.

Det tredje, och kanske det viktigaste området som denna rapport pekar på, är betydelsen av att bevara föreningskunskapen i civilsamhället. Genom att civilsamhället har goda kunskaper om hur föreningar sköts minskar bland annat riskerna för att begå fel eller att inte upptäcka försök till oegentligheter eller korruption. Försvagas föreningskunskapen riskeras bland annat även förmågan att söka pengar för verksamhet vilket leder till färre aktiviteter vilket i sin tur kan leda till att landsbygder upplevs som mindre attraktiva att bo i. Dessutom riskeras även civilsamhällets röstbärrroll och dess möjlighet att vara en central aktör i mellanvalsdemokratien och låta människor vara delaktiga och ha möjligheten att bidra med erfarenheter, kompetens och argument. Det är positivt med de nya sätten att engagera sig som olika digitala kanaler öppnat upp. Den här rapporten bidrar till att belysa att det också finns risker med att allt fler saknar föreningskunskap och därför väljer att engagera sig utanför civilsamhällesorganisationerna. Det organiserade civilsamhället förblir viktigt för samhället men ideellt engagemang som sker utanför i form av kortsiktigt kampanjarbete, upprop på internet med mera utgör ett värdefullt komplement. Denna positiva utveckling medför samtidigt en risk att civilsamhället och dess verksamhet blir mer fragmentiserad och får potentiellt mindre påverkan på samhällsutvecklingen, såväl på lokal som regional

och nationell nivå. Civilsamhället behöver rätt förutsättningar för att kunna verka som den centrala aktör i mellanvalsdemokratin den är. Därför är det viktigt att framåt följa upp om kraven på professionalisering och återrapportering kommer fortsätta öka och vilka konsekvenser detta får för möjligheterna att rekrytera människor till styrelser och i förlängningen också för möjligheterna att hålla i gång föreningar. Det offentliga kan även underlätta för civilsamhället genom att utveckla tydliga funktioner, strukturer och rutiner i sina förvaltningar för att samverka.

Till området föreningskunskap kan även problematiken med föryngring och generationsskifte i civilsamhällesorganisationer kopplas. MUCF har i såväl denna rapport som flertalet föregående rapporter beskrivit att det oroar civilsamhället att färre unga väljer att delta i styrelsearbete och att engagemanget i det organiserade civilsamhället är bristande. Civilsamhället är en bärande del av demokratin och det hotas om föreningskunskapen minskar och föryngringen går långsamt. Civilsamhället har en stark position i den svenska demokratin och besitter mycket föreningskunskap men fram tonar en rejäl utmaning inför framtiden i form av kommande generationsskifte.

Övergripande råd till beslutsfattare

1. Ta med civilsamhället i beslutsprocesser. Det finns mycket lokal kunskap hos civilsamhällesorganisationerna som underlättar hållbara beslutsprocesser.
2. Se helheten, se hela sammanhanget och den sammanhållning som civilsamhällesorganisationer skapar i landsbygder och det värde det har för människors inkludering och delaktighet samt för lokalsamhällets utveckling.
3. Landsbygders förutsättningar skiljer sig från städers. Bejaka den kreativitet som finns i landsbygder men inse också att civilsamhället i landsbygder ofta har tuffare villkor och därför kräver lite mer resurser för att kunna hålla i gång och behålla en verksamhet.
4. Skapa funktioner såsom ansvariga för samverkan respektive bidragsgivning, strukturer såsom återkommande möten respektive uppföljningar samt administrativa rutiner som bidrar till att samverkan, bidragsgivning, möten, uppföljningar med mera fungerar. Detta behövs för att möta civilsamhället på ett hållbart sätt.

Tidigare publikationer

Inom politiken för det civila samhället har MUCF de senaste åren tagit fram rapporter med olika teman som hittas via denna länk www.mucf.se/publikationer/kategori/politiken-for-det-civila-samhallet;

- Samverkansmodell. För offentliga aktörer och civilsamhället.
- Regionerna och civilsamhället. Stöd och samverkan.
- Samverkan mellan kommun och civilsamhälle. En inspirationsskrift med exempel från sex kommuner.
- Engagemang och inflytande för unga från de nationella minoriteterna.
- Kartläggning av hot och hat mot det civila samhället.
- Digitalisering för alla?
- Kommunala stöd och bidrag till civilsamhällesorganisationer.
- Ett år av nya utmaningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2022.
- Nya sätt att organisera sig i civilsamhället.
- Digitalisering i ideella föreningar. Före, under och efter covid-19 pandemin.
- Digitalisering i ideella föreningar. Hinder och utmaningar.
- Samverkan mellan civilsamhället och Sveriges regioner. Det finns outnyttjad potential.
- Kunskapskonferensen 2023. Konferensrapport. Forskning som förändrar civilsamhället – krisberedskap, krishantering och samverkan.
- Stabilitet och framtidstro trots påfrestningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2023.

Referenser

Agnidakis, P. (2022). Landsbygdens civilsamhälle som (folk)bildningsresurs – en fråga om perspektiv och tilltro. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 81–89). Sveriges lantbruksuniversitet.

Arora-Jonsson, S. (2024). Identiteter och demokrati i hållbarhetsarbete: berättelser om migration till landsbygden. I Arora-Jonsson, S; Waldenström, C & Sandström, E (Red.). **Hållbarhetens dimensioner.** (s. 233-251). Verbal förlag.

Cras, P. (2018). Service i framtidens landsbygdssamhällen. I Syssner, J (Red.). **Nya visioner för landsbygden** (s. 63–94). Linneförs förlag.

Cras, P. (2022). Civilsamhället och landsbygdens medborgarskap. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 101–110). Sveriges lantbruksuniversitet.

Cras, P., von Essen, J. & Åberg, P. (2022). Ett möte mellan civilsamhällesforskning och landsbygdsforskning. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 15–36). Sveriges lantbruksuniversitet.

Erlingsson, G. Ó., Öhrvall, R., Wallman Lundåsen, S. & Zerne, A. (2021). **Centrum mot periferi? Om missnöje och framtidstro i Sveriges olika landsdelar. Rapport 2021:4.** Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings Universitet.

von Essen, J (2022). Ideellt arbete. Om sega strukturer i en föränderlig värld. I von Essen, J. & Svedberg, L (Red.). **Engagemangets gestaltningar: insatser i och utanför civilsamhället** (s. 81–128). Studentlitteratur.

von Essen, J. & Ydreemark, T. (2020). **Det lokala civilsamhällets roll på landsbygden.** Allmänna arvsfonden.

von Essen, J & Åberg, P. (2022). Landsbygdens civilsamhällen som bärare av resurser. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 67–79). Sveriges lantbruksuniversitet.

Lindberg, M. & Nahnfeldt, C. (2017). **Idéburen innovation. Nyskapande lösningar på organisatoriska och samhälleliga behov.** Stockholm. Idealistas förlag.

MUCF, 2018. **Civilsamhället i landsbygder och i tätort. Villkor och roller för ideella föreningar och samfälligheter 2017.** Stockholm. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

MUCF, 2024. **Stabilitet och framtidstro trots påfrestningar. Uppföljning av ideella föreningars villkor 2023.** Växjö. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Regeringens proposition 2009/10:55. **En politik för det civila samhället.**

Stenbacka, S. Tillit, känslor och lokal utveckling. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 51–54). Sveriges lantbruksuniversitet.

Strandh, V. (2023). Är landsbygden bortglömd i svensk krisberedskap? Om civilsamhället och lokala aktörers arbete för att stärka servicen och förmågan att hantera kriser. I MUCF, **Kunskapskonferensen 2023. Forskning som förändrar civilsamhället – krisberedskap, krishantering och samverkan.** (s. 25–29). Växjö. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Wallman Lundåsen, S. (2022). Deltagande i civilsamhället: jämförelser mellan stad och land i Sverige. I Sveriges lantbruksuniversitet. **Landsbygdernas och de mindre orternas civilsamhällen. Urban and rural reports 2022:3** (s. 37–49). Sveriges lantbruksuniversitet.

Westholm, E. & Waldenström, C. (2008). **Kunskap om landsbygden. Dags för en ny agenda!** 2008:1. Institutet för Framtidsstudier.

Åberg, P., von Essen, J., Cras, P., Nordfeldt, M. & Hansen, K. (2024). **Folkbildning i landsbygder. Om folkbildningens betydelser för människor och lokalsamhällen i svenska landsbygder.** Folkbildningsrådet.

Bilaga Intervjuade civilsamhällesorganisationer

Namn	Inriktning
ABF Nordvästskåne	Studieförbund
Arjeplogs biografförening	Filmvisning
Arjeplogs konstförening	Utställningar, konstnärssamtal, konstresor
Arjeplogs ridklubb	Hästsport
Arjeplogs snöskoterförening	Snöskoter och skoterleder
BIAK-byutveckling i Arjeplogs kommun	Byutveckling
Friluftsfremjandet i Skinnskatteberg	Friluftsliv
Hemse bollklubb	Badminton, Fotboll, Simning, Motion med mera
Hemse hembygdskommitté	En levande hembygd öppen för alla
Hjärtlanda sockens byalag	Byalag
Hushållningssällskapet Gotland	Lantbruks- och landsbygdsutveckling
IFK Sävsjö	Alpint, Cykling, Friidrott, Motion, Orientering
Jutis Byaförening	Nytta och nöje för byborna
Knutpunkt Hemse Utvecklingsbolag	Landsbygdsutveckling
Kulturhuset Sävsjö, Folkets hus och parker	Bio, Bowling, Konsert, Teater med mera
Kulturverket Svalöv	Kultur och kamratförening
Naturskyddsföreningen Svalöv	Biologisk mångfald och vård/skydd av naturmiljöer
Naturskyddsföreningen Jokkmokk	Biologisk mångfald och vård/skydd av naturmiljöer
Omtanken Skinnskatteberg	Hjälpverksamhet, second-handbutik
PRO Hemseorten	Förbättra pensionärers liv
Riddarhyttans arbetarteater	Teater
Skinnskattebergs Residens- och Riksteaterförening	Teater
Sudrets HC	Ishockey
Teckomatorp Tillsammans	Byaförening
Vuxenskolan Sävsjö	Studieförbund